N. N. BELDICEANU

ÎNTRE PRUT ŞI NISTRU

BUCUREŞTI
EDITURA LITERARĂ A CASEI ŞCOALELOR
1922

www.digibuc.ro

N. N. BELDICEANU

ÎNTRE PRUT ȘI NISTRU

BUCUREȘTI

IMPRIMERIILE «INDEPENDENȚA»
17, STRADA R. POINCARE, 17
1922

www.digibuc.ro

UN CUVÂNT ȚĂRĂNIMEI SĂNĂTOASE BASARABENE

Vouă, norodului, dintre Prut și Nistru; vă trimet, în cartea aceasta, inima mea, în care, ca într'o rodie, sânt gândurile mele bune; dragostea mea, pentru sufletul vostru, curat, ca apa limpede ca lacrima, pentru hărnicia voastră; — și mai cu seamă, pentru cumințenea voastră neclintită, ca un munte de stâncă; în fața Oceanului de flăcări *al Rusiei, care 'și tăluzuește focul, până 'n granița Nistrului.*

www.digibuc.ro

REFERAT D-LUI I. PERETZ

No. 4127/27 Martie 1922

—

Volumul de articole „Intre Prut şi Nistru" se recomadă **Casei Şcoalelor,** *prin avântul patriotic, şi entuziasmul, cu care este scris. Pentru poporul basarabean, în special, cartea redeşteptând, conştiinţa naţională, pe care un anumit, factor politic, din Basarabia luptă să o înăbuşe din nou. Ca stil, opera d-lui N. N. Beldiceanu, se distinge prin frază viguroasă şi un sănătos moldovenism, care o va face şi mai acceptibilă populaţiunei basarabene, sânt de părere să se tipărească volumul,* **Intre Prut şi Nistru.**

I. PERETZ

www.digibuc.ro

RĂVAȘ ȚĂRĂNIMEI

www.digibuc.ro

RĂVAȘ ȚĂRĂNIMEI

Mi-e dor, oameni buni, de-o colindă pe la voi, la țară; nu v'am mai văzut de mult, n'am mai stat la sfat cu voi de lungă vreme. Mi-aduc aminte de graiul vostru legănat și înțelept, stam cinchiți pe scaunile scunde, cu trei picioare, la dogoarea jarului din vatră, care părea o grămadă de soare sfărâmat, căzut pe horn. Depănam împreună vremurile vechi, de când năboeau, în lanurile noastre bogate, tătarii și cazacii, hâzi și ghemuiți pe oblâncurile șeilor ferecate, pe caii mărunți și păroși. In urma lor, rămânea pârjol, ca în urma norilor de lăcuste; nici vrăbiile nu'și mai găseau boabele de grâu. Foametea, ca o hârcă de mort, își rânja dinții peste satele amărâte.

V'aduceți aminte, că stam până târziu la taină, cu glasuri murmurate abia, ca învăluite într'o negură de toamnă; trecutul trecea cu mălucile lui pline de sânge; sângele războaelor

www.digibuc.ro

noastre, curgeau, ca o Dunăre revărsată; vorbeam de pojarurile cari scriau pe zările nopţilor balauri.

Câte cumpene au bătut poporul nostru, câte cruci şi câte morminte fără cruci pe drumul neamului nostru; câte movili de cenuşă, acolo unde se ridicau gospodării temeinice, cu ocoale, cu grădini, cu crame şi gârlice. Viaţa Neamului nostru din trecut, o văd, în zare, ca o cruce plină de sânge, pe care a fost răstignit norodul nostru blând şi omenos şi primitor; pătimirile noastre au fost ca pătimirile pe crucea din Golgota a lui Isus-Hristos Nazariteanul. La crucea suferinţelor de mii de ani a poporului nostru, gospodari de pretutindeni, să îngenunchem şi să ne plecăm frunţile pe pământul nostru amestecat cu cenuşa părinţilor şi străbunilor. Un pumn din pământul acesta sfinţit de jertfe, ar trebui, ca fiecare din noi, să-l punem într'un săculeţ, — căci, în pumnul acesta de ţărână, sânt măcinate oasele strămoşilor, — şi punga aceasta de pânză, s'o anin̆ăm în grindă la icoane, ca atunci când ne-om închina şi vom bate mătănii la icoana Maicei Domnului, să ne închinăm şi cenuşii părinţilor şi bunicilor şi străbunicilor noştri, cari ne-au păstrat moşia, cu strădania şi sângele lor. Numai cu credinţa, în trecutul nostru vifo-

www.digibuc.ro

ros, vom fi tari ca o cetate, fiindcă sufletele noastre se vor rezema pe temeliile oaselor înaintaşilor noştri. Fără ei, ţara noastră era, poate, ştearsă de pe pământ şi astăzi n'am fi în graniţele unei împărăţii.

Dorul meu de-a vă vedea, iar, şi-a sta la cislă cu voi, e zădărnicit de vremurile grele în cari trăim. Trenurile s'au scumpit şi ele, ca toate lucrurile de altfel. Toate sânt scumpe în focul vânăt, şi nu te mai poţi apropia de nimic, că te frigi. Trenul astăzi trebue să-l plăteşti c'o avere de om sărac. Şi iaca aşa stau mâhnit, ca un copac, gol de frunze, într'un pustiu, şi mă gândesc la nevoile voastre şi la necazurile voastre fără număr. Vorba bună mult aduce şi mângâierea sufletească îţi înalţă inima şi-ţi dă puteri, să răzbaţi prin toate potecile stâncoase, cari merg pe marginea prăpăstiilor.

Şi-îmi zic: de ce n'am şi eu lăicerul năzdrăvan din poveştile, poreclite „O mie şi una de nopţi", cari's ticluite de Arabi. Nu mi-ar mai trebui nici tren, nici parale. M'aşi culca, cât un leu, pe scoarţa fermecată, aşi închide ochii, să n'ameţesc de goana de rândunică sprintenă ca săgeata, care m'ar duce, într'o clipită, pe meleagurile voastre.

M'aşi opri, întâi, la via din deal, din coada târgului Soroca, de pe malul Nistrului, la moş-

www.digibuc.ro

Gligore al Negrului, gospodar chitit şi adânc ca o fântână, la cuvânt. Cuvântul lui moş-Gligore al Negrului e mai greu ca aurul strecurat. El e înţelept ca Impăratul Solomon şi toate le ştie, dela crugul cerului, până în fundurile întunecate ale Iadului. Ce-a-am mai sta noi, la taifaş, de câte'n lună şi-în-soare, la masa de subt nucul rotat, — la masa sfaturilor şi poveştilor noastre, de unde se vedeau, ca în palmă, peste Nistru, aşternute, până'n zările albastre ca sineala, ogoarele Ucrainei. Cum a-şi mai bea, moş-Gligore, din ulcica cea nouă, vin vechi de când, tata Noe; adus de la răcoare, din zămnicul de piatră, de baba dumitale, mătuşa Măgdălină, harnică parafocului, de numai să învârtea în călcâiul potcovit al unui buşmanchiu,—şi gata era masa, cu potroace de cucoş, cu găluşte de purcel şi cu plăcinte cu smântână, cu poale-în brâu.

Cum mai mă usuc, moş-Gligore al Negrului, de-o ulcică de vin roşu ca sângele epurelui, carr te sfinţa, când îl dădeai, într'o clipită, peste cap.

Cum aşi mai merge, Doamne, până la Hotin, la cetatea Voevodului Ştefan cel mare, care a fost stâlpul Moldovei vechi; cum a-şi mai trece, apoi, într'un suflet, în grădina, înflorită ca un rai, a Bucovinei, unde odihneşte, într'u

www.digibuc.ro

Domnul, marele Ştefan cel sfânt în liniştea mănăstirei Putna; fi-ii ţărâna uşoară, cu fulgul, şi somnul dulce că un vis de primăvară.

De ce nu hălăduesc pe vremea când era lupul căţel,—pe vremurile poveştilor, când se ţeseau toate năzdrăvăniile de pe lume, când dintr'o nucă năzdrăvană, eşeau rădvane, cu cai, cari mâncau căldări de jaratic; şi pe capră, cu harapi, cu solzi de aur, la ceafă; unde's vremurile binecuvântate când din nucă fermecată a cenuşăresei, răsăreau rochii cu luna'n spate şi cu soarele în faţă, de-ţi luau ochii când le priveai. Eu nu cer, Doamne fereşte, rădvane căptuşite cu mătasă dela Ţarigrad, cu harmasari aprigi şi hapsini, cari îmfulicau, dintr'o înghiţitură, o căldare, rasă, cu jaratic; nici harapi buzaţi, negri, ca întruchipaţi din cărbune, şi cu ochii albi ca nişte albuşuri de ouă; nu-mi pofteşte inima, nici strae cu fireturi şi cu pietre scumpe şi cu luceferii şi cu stelele cerului, fiindcă n'am asemenea tabeturi boerşti. Dar, grozav mi-ar plăcea, când m'aşi trezi mâne în zori, în cântecul cucoşilor, se găsec subt perină, adus de un înger, un corn ferecat şi vrăjit şi, cu el, să colind, ca jidovul rătăcitor tot pământul îmbelşugat, cu toate bogaţiile Impărăţiei noastre; să hoinăresc din sat în sat şi în fiecare vatră a unui sat, să chem gospodarii împreju-

www.digibuc.ro

rul meu, şi să răstorn cornul belşugului biblic, cu gura spre pământ; şi, cât te-ai şterge la un ochi, să năvelească: girezi de boi, girezi de vaci, girezi de tauri, girezi de bivoliţi şi turme de oi, cu mei sugaci, şi cu toate neamurile de galiţe, găini, boghete, cucoşi cu creştele ca nişte fesuri şi cu pinteni la picioare, raţe voioase, cari ar da capul pe spate, şi ar râde în hohote de te-ar asurzi: „Mac-mac-mac-mac!“, şi gâşte, cari ar trâmbiţa, ca la a doua înviere, şi s'ar înălţa, în al nouălea cer, găgăind; şi s'ar lăsa pe acoperişurile gospodarilor, ca un omăt aducător de belşug din cămările lui Dumnezeu; şi pichirile, îmbrăcate în rochiţi cu picăţele, rele de clanţă ca nişte mueruşti acre la suflet, şi curcanii, cu ţarţamurile nasurilor roşii, ca de beţie; şi plesnind de îngâmfare, în penele zbârlite, chiuind şi bolborosind ca nebunii de la bolniţă.

A-şi umbla aşa, din sat în sat, ducând, în cornul plin stup, de bogăţiile pământului, turme şi girezi şi galiţe, cât nisipul mării; aducând spor şi bucurie oamenilor necăjiţi. Şi când aş, vedea tot norodul încheaburit, atunci a'şi strânge toate baragladinile cu alautele, cu cobzele, cu naiurile şi ţâmbalele, cu chitările, cu flautele, cu clanaretele, cu contrabasurile şi cu tromboanele; şi a-şi ridica până la cer, un cântec de slavă şi de bucurie, de s'ar cutremura

www.digibuc.ro

pământul în temeliile lui. A-şi căra, în chervane ferecate, trase de câte douisprezece perechi de boi-boureni, hantale şi poloboace cu vin:

„Cară cu 12 boi-boureni,
In coadă codălbeni,
Negri ca corbul,
Iuţi ca focul;
Acei dinainte,
Cu coarnele poleite,
La bot botăţêi,
La unghii mititei
Cu jugurile zugrăvite,
Cu resteele de argint,
Cari de când sânt n'am văzut, —
Mânaţi măi flăcăi,
Hăi, hăi!“

Şi a-şi ridica toate poloboacele, din cramele şi pivniţile, Impărăţii, şi-a-şi aduna toţi taurii de prin velniţi, a-şi strânge toţi bucătarii de la curţile cele sprincenate boereşti; toţi cu halaturi şi peştelci şi chitii albe ca ghiocul şi la faţă balaoacheşi ca nişte faraoni.

Şi a-şi face poftire, prin răvaşe scrise pe piele de bivol, purtate de crainici pe cai sirepi de stepe, iuţi ca para focului, aşi mai trimite, în grabă, chemări prin rândunici; aşi răscoli pământul, în lung şi în lat, şi aşi chema noro-

www.digibuc.ro

dul, cu trâmbiţi şi cu buciume şi cu bubuituri de săcăluşuri. Aşi pofti pe Roşu-Impărat şi pe Verde-Impărat; aşi pofti pe Făt-Frumos din lacrimi şi pe Ileana-Consinzeana cu cosiţa de aur; aşi mai chemă şi pe vestiţii: Ochilă, Flămânzilă, Gerilă, Păsări-Lăţi-Lungilă, Setilă, Buzilă, pe Statu-Palma-Barba-Cot şi pe prietenii credincioşi ai lui Făt-Frumos: calul Galben, din Soare, dulăii Neaude, Neavede, Neagreul pământului. Şi când ar fi venit, toţii grămadă, lumea de pe lume de pe toate coclaurile, aşi fi dat poruncă, cu steagul, la o mie de lăutari să cânte hora; şi-aşi întinde o horă năstraşnică, care ar porni dela hotarele prăpăstioase ale Nistrului până la apele Tisei; aşi împleti hora: prin codrii, prin poene, prin văi, prin dealuri încununate cu vii, prin strungile Carpaţilor stâncoşi şi cu ţancuri ca nişte turnuri a unor castele ale smeilor; şi-am juca o primăvară şi-o toamnă şi-o iarnă, să se cutremure ogoarele până'n cămara ţîncului pământului şi să se clatine munţii, până'n vârful crestelor, cari înţeapă cerul.

Şi în fiecare după amiază şi în fiecare seară, am prăznui la o masă pe câmpii, pe ogoare, pe fâneţe, prin poeni înflorite, de la o graniţă la alta. Am mânca tauri întregi, fripţi pe ţigle, haiduceşte; am ospata: cerbi, şi căprioare, si dropii, şi peşti de soiuri, cât nişte trunchiuri de stejar.

www.digibuc.ro

Făclii, ar fi luceferii şi stelele în candelabrele brazilor. Paharele ar fi cât nişte cristelniţi. Cu lăutarii, ar mai cânta codrii dinprejur şi toate păsările din pădurile ţării: privighitorile şi sturzii şi cucii şi merlele şi stigleţii şi chiţigoii şi scatiii şi botgroşii şi măcălendrii şi pupăzile.

Şi-n capul mesei, ar sta un moşneag bătrân, cu barba ca o cascadă de spumă, cu capu alb ca un vârf de pisc acoperit de omât, încununat cu sfântul soare şi, în dreapta, ar sta un om mai tânăr, cu faţa prelungă şi fină, cu pletele bălăi, cârleoanţate şi împrăştiate pe umeri, cu o barbă delicată ca întruchipată din firile de lumină a unei stele, cu ochii ca a Magdalenii şi cununa i-ar făcea sfânta lună. In stânga bătrânului, cu pieptul acoperit de zăpadă, ar sta un bătrân chel cu bărbiţă ca neaua, şi, în jurul capului, ar avea o zare de lumină, ca izvorâtă din oglinda pleşuviii.

Ar fi fost: Dumnezeu, Isus-Hristos şi sfântu-Petru veniţi să binecuvânteze belşugul şi bucuria norodului.

Il mijlocul mesei, pe tava de aur greu, mare cât o roată de moară, ar sări, ca o lăcustă, peste capetele oaspeţilor, Statu-Palmă-Barba-cot, cu comanac de piele de guzgan, cu papuci cârjoiaţi în sus, cu zurgălăi la vârf, cu pantaloni de piele de căprioară, strânşi, pe picioarele subţiri

www.digibuc.ro

ca niște vreascuri, cu guler, creț și crohomolit ca o romoniță, cât o roată de moară. Imprejurul mijlocului subțire, să-l prinzi într'o mână, o năpârcă verde, și-ar juca limba cu țăpușe și ar șuera un cântec, și pe vârful chitii un buratic ar orăcăi a ploae și belșug, parc'ar fi zis în limba lui :

„Să ploaie,
Să ploaie,
Să curgă șiroae
Pe toate moșiile,
Să rodească viile,
Să plesnească buțile,
Să rodească grânele,
Să crape hambarele

In timpul acesta, Statu-Palmă-Barbă-Cot, s'ar fi învârtit ca un prâsnel în vârful ascuțit al papucului, în hazul oaspeților cari ar fi murit de râs, iar taraful păsărilor și corul codrului, s'ar fi întețit la cântec, bătând ca valurile unui ocean, întartat de orcan, bolta cerului.

In mijlocul tăvei de aur, Statu-Palmă-Barbă-Cot, ar fi bătul din călcâe, ar fi zuruit din zurgălăi, și s'ar fi ploconit cu nasul până în farfuria cu mâncare rece de căprioară, cu masline, cu inipahar și cu frunze de dafin, a boerului Barbă-lată, cu barba cât o mătură, cu ișlicu

www.digibuc.ro

cât un oboroc, cu antereul de cutnie, cu brâul de şal, adus dela Ţarigrad.

Iar Statu-Palmă-Barbă-Cot, cu nasul luciu de undelemn, ar fi cuvântat cu glas piţigăiat, ca a lui Vasilache dela o panoramă din iarmaroace:

„Nu te înroşi de mânie,
Boer Barbă-Bărbărie,
C'am pus nasu'n farfurie".

Lumea ar hohoti de râs, ca într'un tunet, Statu-Palmă-Barbă-Cot, ar face mehechi cu ochiul, la oaspeţi, ridicând stacanul şi glăsuind, ca într'un cucurigu ascuţit de cocoş bolnav de cobie: Luminate Sfinte Dumnezeu, şi Isus Hristos, şi Sf-te Petre.

„Luminate feţe împărăteşti, cinstite obraze boereşti şi vrednici şi harnici gospodari, mă închin cu plecăciune:

„Şi închin dintr'o ploscuţă,
Şi ploscuţa-i de vedriţă, —
De o vedriţă şi-o oca,
Cum e bine-a închina".

Apoi prinzând a juca, ca un sfâriac şi-a chiui:

„Tropa-tropa pe podele,
Ciubotele nu's a mele;

www.digibuc.ro

Că's din sat de căpătat,
Trăiască cel ce le-a dat"!

Şi s'ar fi înţepenit scurt pe călcăie, urând oaspeţilor, cu paharul ridicat de-asupra scufiii·

„Să trăiţi
Să traiţi,

Intr'o mulţi ani fericiţi
Şi ca pomii să'nfloriţi
Şi ca ei să-îmbătrâniţi
Şi ca toamna cea bogată,
Fi-va casa îndestulată,
Tot cu mesele întinse,
Cu făcliile aprinse,
Să petreceţi împreună,
Până'n veci cu voie bună"!

Şi-am încălicat pe-o roată, şi v'am spus povestea toată, şi-am încâlicat pe lună, — şi v'am spus, gospodari, o mare şi gogonata minciună

www.digibuc.ro

ION CREANGĂ ÎN BASARABIA

www.digibuc.ro

ION CREANGĂ IN BASARABIA

Cel mai iubit şi mai slăvit scriitor în Basarabia e marele povestitor Ion Creangă. Basarabenii l'au sărbătorit cu înflăcărare, ca pe un ales al lor, ridicat din norodul basarabean. Decâte ori a fost cetit la ţară, — şi-a fost cetit de nenumărate ori prin satele Basarabiei, — gospodarii au râdicat umbrei povestitorului dela Humuleşti adevărate arcuri de slavă cu dragostea şi însufleţirea lor.

Incepând din Chişinău, — unde l'a cetit, pentru întâia oară, prietenul Sadoveanu, — pretutindeni, în toate târgurile şi satele, Creangă a fost primit cu acelaş freamăt de dragoste şi de bucurie. Glumele fermecătorului povestitor al nostru erau primite cu clocote de râs; râdeau cu lacrimi şi bătrânii şi copii şi ropotele palmelor, bătorite de coarnele plugului, treceau, pedeasupra capetelor mulţimii îmbulzite, ca nişte uragane de bucurie şi de fericire.

www.digibuc.ro

Creangă e cunoscut în satele basrabene, ca un cântăreţ din vremuri vechi, care rătăcea, pe drumurile de ţară, cu alauta subţioară, cântând de alean oamenilor necăjiţi. Creangă este pentru ei lăutarul, care le cântă cu alăuta de aur al dulcelui lor grai moldovenesc, pe care nu l'au uitat în o sută de ani, şi-l vorbesc şi acu, cu aceiaşi mlădiere blajină de doină, cântată în murmur în drumul din ţarină spre casă.

Am făcut, cu câţiva prieteni de gânduri, multe şezători; în colindele noastre, prin Moldova, prin Muntenia şi prin grădina Bucovinei, colbăiţi şi plini de glodurile şoselelor, drumeţii ne credeau nişte bieţi actori, amărâţi şi flămânzi, cărora le chiue vântul prin buzunarele pustii a sărăcie lucie; dar noi eram oamenii cei mai fericiţi depe lume că duceam sufletul lui Creangă şi a lui Eminescu, ca o mângâere de soare, celor care stau în întuneric. Ce ne-a dus la ei? Inima.

Nicăeri n'am fost primiţi mai cu dragoste ca'n Bucovina şi Basarabia; nicăeri nu ne-a învăluit mai multă dragoste ca în cele două raiuri înstrăinate atâta amar de vreme. Un lucru, trebuie să nu-l uit. ca acum 15 ani, când stam într'o vară la Deia, în Câmpul-Lung bucovinean. Plimbându-mă într'o dimineaţă, pe poteci, aud un glas de flaut; şi văd o copilă

www.digibuc.ro

sveltă ca o nalbă ducând o vacă tiroleză la păscut, vaca părinților: văd că are o carte în mână, o întreb moldovenește *„Copiliță-hăi* da ce tu știi să cetești; mâncate-ar puricii.

Dapoi cum. N'avem școli.

— Da cartea de unde o ai?

— Ea de unde, dela case de cetire.

— Da ce carte e aceia?

— Ii, cartea domnului povestitor Sandu-Aldea.

Da parcă pe d-ta nu te cunosc ?

— Ei, cine sânt eu?

— Domnu povestitor Beldiceanu, ce crezi d-ta, că eu nu te-am auzit cetind pe scriitorul Creanga, mândru, Doamne, mai cetești, cucoane, eu, îți spun drept, muream de râs.

Cine-ar fi crezut, că în Bucovina, erau case de cetire, și citeau flăcăii și copile ?

Prin meleagurile lui Ștefan cel Mare, cu traista de povești a lui moș-Crengă ești cel mai fericit călător din lume, — oamenii te primesc cu veselie și cu cuviință și te ospătează și te cinstește cu paharul de vin plin ochii, și copii se boldesc la noi și stau cu urechile ciulite la vorbele noastre, de parcă ar vorbi împăratul Solomon.

Și toată cinstea asta, care ni se face, e datorită numai poveștilor și glumelor duhlii ale povestitorului cu graiul de aur. Soarele ferbinte

www.digibuc.ro

al veseliei sale minunate, luminează încăperea albă a şcoalei, făcând-o şi mai albă parcă.

Dar acei cari îl iubesc cu dragoste mai ferbinte pe Creangă, sânt copiii isteţi şi vioi ca nişte spiriduşi. Ei, când citim, ne mănâncă cu ochii lor ferbinţi şi deschişi mari. Nimeni nu râde mai cu haz de năzdrăvăniile povestaşului şugubăţ ca Pepelea din poveste. Râd cu lacrimi cu clinchele de clopoţei de argint.

In mintea lor, plină de închipuire, care întruchipează din nouri, balauri şi zmei şi, dintr'o salcie, pe Mama-pădurii, şi din fulgerile zărilor, paloşul lui Făt-Frumos, — când aud povestile lui moş-Creangă, văd pe moş-Crăciun, venind pe-un cal alb, ca făcut din omăt.

Aşa's minţile copiilor; ei sânt cei mai mari poeţi, închipuirea lor îi poartă pe oceanul cerului în corăbiile nourilor, în ţările depărtate, cu pitici cu barba de-un cot; ei călătoresc în împărăţiile lui Ochilă, lui Flămânzilă şi lui Gerilă, şi se hodinesc, de drumurile lor lungi prin crăiile smeilor şi balaurilor, în pădurile de argint, unde rătăcesc, pe subt streşinile grele de promoroaca de petre scumpe, Ileana-Cosinzeana, în rochie ţesută din raze de lună de Sfânta Vinere şi Făt-Frumos, îmbrăcat în strae de catifea neagră, ţăsută de Sfânta Duminică, din iţile nopţii, ca să nu-l simtă smeii, când să

www.digibuc.ro

strecoară la miezul nopţii, pe ţancurile stâncilor, pe lângă curţele de aramă ale spurcaţilor de dihănii, cu dinţii şi cu ghiarele de scorpii.

De asta ţâncii, tac chitic şi îşi ţin suflarea, când le citeşti din povestitorul Creangă: „Harap-Alb", „Punguliţa cu doi bani", „Capra cu trei ezi", „Dănilă-Prepeleag", şi toate năzdrăvăniile cari sânt scrise de pana lui Creangă, ca de varga fermecată a unui vrăjitor.

Dragostea copiilor pentru povestile şi năzbâtiile din copilărie ale lui moş-Creangă, m'a făcut să meremetisesc câteva şezători, în Basarabia, numai pentru boţurile cu ochi.

N'am văzut sală mai luminată de voie bună, ca sala plină de copii dela Tighina; n'am auzit râs mai clocotitor. Toţi ţâncii înţelegeau minunat toate întortocherile de grai moldovenesc ale povestitorului fără pereche; şi ei mi-au dovedit mai bine ca orice dovadă, că Basarabenii, — cu toate că au zăcut un veac subt jugul de aramă al robiei muscăleşti, — au rămas aceiaşi români şi nu şi-au uitat limba, cum şi-au uitat-o cei de sus din capiştea scării.

Am plecat din Basarabia cu convingerea, că, cel mai mare propagandist, este moş-Creangă, a lui Ştefan al Petrei din Humuleştii Neamţului.

Nimeni n'a făcut să tremure în inimile Ba-

www.digibuc.ro

sarabenilor, mai multă dragoste pentru graiul nostru, ca Ion Creangă, cu duhul fermecător al poveştilor sale, ceocănite în aurul limbei moldoveneşti.

„Poveştile“ şi „Amintirile“ ar trebui tipărite în mii şi mii de volume numai pentru Basarabeni. Şi ce frumos ar fi ca fiecare poveste să fie încondeiată de mâna unui desenator meşter. Si ce ar fi, dacă stăpânirea, de sfintele sărbători ale Anului-Nou, ar dărui gospodarilor, dintre Prut şi Nistru, cartea cu poveştele povestitorului Creangă? Cartea aceasta, plină de năzdrăvănii, scânteetoare ca stelele cerului, ar fi ca o rodie plină de mărgăritarele culese din visteria sufletească a ţărănimii moldoveneşti şi dăltuite şi şlefuite de cel mai mare giuvaergiu al limbei româneşti.

---

www.digibuc.ro

PIETRELE VECHI

www.digibuc.ro

PIETRELE VECHI

Cetăţile noastre străvechi, înegrite de vreme şi de flăcările pustiitoare de demult; precum şi bătrânile mânăstiri şi biserici ale Voevozilor cucernici şi viteji, sânt filele sfinte, pe cari stă scrisă povestea, cruşită cu sânge, a suferinţilor şi a dârjeniei poporului oţelit, încercat de toate cumpenele veacurilor.

Ceaslovul petrelor, mucegăiate şi căptuşite cu muşchiu, cu filele de lespezi scrise cu slove de sânge strămoşesc, sântem datori să-l cunoaştem cu toţii, pentru că în ele sânt pecetluite durerile şi vrednicia părinţilor-părinţilor noştri. Un popor tare şi sortit să trăiască, trebue să-şi împletească rădăcinile sufletului în temeliile trecutului, zidite din amărăciunile şi chinurile fără nume şi din faptele de jertfă, fără de cari azi, noi, n'am prinde loc subt soare.

Poporul care n'are legătură cu trecutul, —

www.digibuc.ro

care nu simte, în adâncurile sufletului său chemările, veacurilor, — e menit să piară, înainte ca pomul, lui, să-şi fi legat roadele:

Neamul nostru, care şi-a răstignit de atâtea ori trupul de schivnic, pe crucea pătimirilor istorice, nu-şi poate uita trecutul: acei cari n'au aceste legături organice, sânt ca o pleavă netrebnică, bătută de toate vânturile.

Şcolile, dela cele primare, până la universităţi, ar trebui, în fiecare an, să colinde, în caravane cetăţile, mânăstirile, bisericile, ca să-şi îngenunchcze sufletele pe înegritele mărturii de piatră ale cumpenelor din trecut. Din buchile abstracte ale cărţilor, oricât de savante ar fi ele, nu putem pătrunde tainile trecutului; dar din slovele scrise cu sânge, pe filele de stâncă ale cetăţilor, mânăstirilor şi bisericilor, se ridică un graiu mult mai pătrunzător şi mai plin de înţeles.

In ţările străine, asemenea caravane rătăcesc pe toate drumurile, sfinţite de ruinile trecutului; şi umbrele adormite ale strămoşilor ese, la chemarea sufletească a urmaşilor; şi se perindă pe dinaintea celor cari privesc cu cucernicie, înfioraţi şi pătrunşi de evlavie, ca de-o mireazmă veche de tămâie într'o biserică bătrână, — şi credincioşii îs: copiii, tinerii şi, de multeori, şi bătrâni cu barbele albe.

www.digibuc.ro

La noi asemenea, obiceie, pline de înţelepciune, nu sau împământenit încă; năravurile exotice, pline de otrăvuri, însă, le-am sorbit în toată fiinţa noastră. Merele bune, aşezate lângă merele putrede şi vermănoase, într'o noapte numai, putrezesc şi ele şi să umplu de forfotul vermilor. Cine ar putea spune, că a văzut minunea, ca un măr putred să se însănătoşeze în vecinătatea unui măr sănătos?

Dar oricât de meşteră ar fi ispita răului, oamenii cari's stăpâni pe cumpăna sufletului lor şi au în viaţă, o ţintă, pot pune călcâiul pe ispită.

In Basarbia, unde şi-a jucat harmasarul înzăut, Marele-Voevod-Ştefan cel Sfânt, rotinduşi buzduganul prin urdiile Tătărăşti şi Căzăceşti, cari năboiau de peste Nistru, în pământul blagoslovit al Moldovei, — cetăţile stau, pe malurile prăpăstioase ale Nistrului, ca nişte pumni de stânci, întinşi spre ţărmurile, de unde roiau, spre bogăţiile Basarabiei, pe caii lor iuţi şi păroşi ca nişte urşi; seminţiile hâde ale Asiei.

In cetăţile basarabene, văd, parcă, strânsă toată vlaga arcaşlor lui Ştefan-Vodă, — trăsnetul Moldovei vechi. Ce frumos ar fi să intre, în obiceele poporului nostru, obiceiul de-a purcede, în fiecare primăvară, când ţara e înflorită ca o grădină a lui Dumnezeu, o caravană

www.digibuc.ro

de oameni din toate părțile țării românești, cu moșnegi, cu tineri, cu femei mai ales, fiindcă, ele trebue să-și crească sufletele pentru copiii lor, — și să nu lipsească din mulțimea aceasta pusderia de țânci, începând dela cei cât nișteulcele, căci ei, vor fi nădăjdele Țării de mâne; ei vor fi sarea pământului. Pe copii voștri, îi vrem mai presus de noi, cari avem atâtea cusururi; mai harnici, mai cinstiți, mai cuminți și mai gata, la primejdie, de jertfele de sânge,— în fața oceanului vieții, e ca o picătură, viața unui om:

„De rupi din codru' o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea"!

Să colindăm ca misticii din vremurile, când lumea de pe lume, pornea în caravane lungi, la cetatea Erusalismului, să hoinărim de la cetate la cetate, cu prapurile idealului de proslăvire a trecutului, înălțate spre cer; și să ne îngenunchiem cucernici, sufletele, pe mormintele de stânci, în cari dorm voivozii, boerii cei vrednici, cari la vremuri de cumpănă, știau să-și facă datoria către țară. Și țărănimea și răzeșii și mazilii, cari și-au căpătat moșiile cu vitejia lor vajnică.

In fiecare primăvară, vom porni astfel, convoiuri nesfârșite spre cetățile, necunoscute

www.digibuc.ro

încă; spre mânăstirile şi bisericile, cari poartă veacuri în cârca lor, — vom hoinări şesurile, cu lăicere de grâu, de ovăz, de orz, şi de popuşoi; codrii, văile, dealurile încununate de vii şi de livezi, ale României Mari, purtând făcliile credinţei noastre şi florile câmpiilor şi poenilor; ducându-le mormintelor scumpe, în care doarme trecutul nostru viforos, răstignit pe crucea *istorică* a suferinţelor noastre de veacuri.

Aşa numai, încleştându-ne, cu rădăcinile sufleteşti, în cenuşa sfântă a înaintaşilor noştri, vom fi înrădăcinaţi în pământul nostru, mai adânc de cât codrii biblici ai Libanului. Şi la vremuri de cumpănă, chiar de s'ar cutremura pământul şi temeliile munţilor, — codrul verde al neamului nostru, nu se va clinti.

Pe eternitatea morţii, se poate numai clădi eternitatea vieţii unui popor.

www.digibuc.ro

CETATEA-ALBĂ

www.digibuc.ro

CETATEA-ALBA

Cetatea-Albă sau Ak-kerman, cum se mai zice, care în turceşte, vasăzică piatră-albă, este aşezată pe malul drept al limanului Nistru, al cărui ţărm este stâncos şi prăpăstios, Ţărmul acesta pare c'a rămas încremenit, în mânia şi în ura lui, împotriva vrăjmaşilor cari năvăleau mereu în ţara noastră bogată.

De trecutul zbuciumat al acestui oraş vechi cumplit, sânt legate filele de aur ale istoriei Neamului nostru. Felurimi de popoare vechi au roit pe locurile acestea istorice. Cu patrucinci veacuri înainte de Hristos, se aşezaseră, pe meleagurile acestea bejeniile greceşti din *Mileta;* aceştia au fost cei dintăi cari au întemeiat pe malul limanului Nistru o colonie numită *Niconia.* Cu şase veacuri înainte de Hristos, se zice că a fost întocmită acolo o aşezare feniciană, numită *Ofiuza.* Pe locurile acestea au stăpânit şi Romanii. Stăpânirea romană

www.digibuc.ro

a fost spulberată de puhoiul Hunilor, cari pe la 376 d. H., au năvălit în Basarabia, ca un vifor din stepe.

Atila, cu Hunii, ne-a pustiit, cu foc şi sabie, Basarabia de jos. După Huni, năvăliră, rând pe rând, alte popoare barbare, cu nişte plăgi biblice ale Egiptului. Ak-kermanul ajunse în mânile *Anzilor,* apoi a *Cumanilor,* pe urmă a *Tiberilor* şi după asta al Slavilor.

In timpul Cruciaţilor şi anume în 1099, când armatele, subt prapurile creştineşti, au cucerit Ierusalimul şi, apoi, mai târziu, pe la 1204, când Constantinopolul a căzut subt domnia română a Veneţienilor, negustoria cu Marea-Neagră a intrat în mâinile Romanilor, cari s'au statornicit la Ak-kerman şi l'au botezat *Mon-Castro* şi *Mavro-Castro.*

Veneţianul Iosif Barbaor, scriind despre Mon-Castro, zice că: „Genovejii făceau mare negustorie de grâne cu Polonia. Bucatele se aduceau pe Nistru, pe care, pe vremea acea se putea pluti până la gura limanului, deschis spre mare. Ţarii priveau cu ochi răi pe Genoveji, şi mereu îi izbeau, cu ajutorul Slavilor, să-i izgonească de pe malurile Mărei-Negre. Hanul *Hadgi,* bizuindu-se pe puterile sale, ca să cucerască ţara întreagă, începu lupta împotriva Genovejilor.

www.digibuc.ro

După moartea lui Hadgi, între fiii săi fu zurbavă pentru domnie. *Mengli-Han,* sprijinit de Genoveji, ajunse la domnie; dar, în scurtă vreme, a fost fugărit de urgiile Tătărăşti, şi pe tron, a fost ridicat *Hiden-Chirei.* Hanul din urmă, a închinat Crimea tătărască lui *Mahomet al II-lea;* iar sultanul, după ce i-a dezarmat pe locuitorii Çrimeii, a dus ca ostatici 40.000 de Genoveji la Constantinopol.

O caravană de corăbii, trimese spre *Cafa,* subt îndemnul genovezului *Simion Fornurio,* a dezarmat pe Turci, şi, punând stăpânire pe corăbili, Genovejii, au fugit la Mon-Castro.

Ştefan cel Mare, cu inima milostivă, i-a primit cu bunătate şi i-a adăpostit.

Turcii năvăliră buluc în Moldova, ca nişte potăi de lupi flămânzi şi strânseră ca într'o minghinea Moncastro. Dar, după plecarea oştirii turceşti, Ştefan cel Mare a făcut chisăliţă caraula şi a pus stăpânire, din nou, pe vechea sa cetate, în care Genovejii au trăit până la anul 1475.

In 1516 hatmanul zaporojenilor, *Eustaţie Deşkievici,* împreună cu Polonii, au împresurat cetatea, — cu toate acestea Ak-kermanul, măcar că avea straja turcească, chiar Turci o socoteau ca făcând parte din trupul Moldovei.

Pe vremea celor dintâi războae ale Rusiei cu

www.digibuc.ro

Impărăţia Otomană, Cetatea-Albă a fost de trei ori bătută de oştirle Ruseşti. Intâia dată la 1760, a doua oară la 1787, a treia oară la 1806.

Turcii au fost îngenunchiaţi şi umiliţi, au dat în primire cheea cetăţii comandantului oştirii muscăleşti, generalul *Loveico*. Din vremea aceasta şi până în zilele noastre, bătrâna cetate a lui Ştefan cel Mare a fost în mâinile Muscalilor.

Cetatea este aşa astăzi, când iar e a noastră. Dealungul zidurilor se ridcă două zeci şi şase de turnuri, zidul cetăţei trebue să fi avut trei porţi, din cari, una, spre câmp, unde, pe vremuri, era podul de lemn, şi alte două porţi spre liman.

Inlăuntru, cetăţii se mai află încă ruinele unei case genoveze, cu patru turnuri. Printre grămezile de piatră, în curte, mai e o ruină a unei geamii. Apoi mai sânt două clădiri zdravene încă, şi slujesc de cazărmi caraulelor.

Cetatea este înconjurată, din două părţi de apele limanului. Stă posomorâtă, cugetând, parcă, la trecutul ei zbuciumat.

Călăuzile, cari poartă pe călători printre zidurile sfinţite de sângele ţăranilor noştri, arată unul din turnuri şi povesteşte, cu glas întunecat, de vestitul Conet-Polosky, care a fost întemniţat, ca într'un mormânt, în celula umedă

www.digibuc.ro

şi mucigăită, priponit, ca o fiară cu'n lanţ greu de zid.

Sânt trei ogrăzi, şi, în a treia, pe unul din zidurile întunecate, ca de negura unei mâhniri adânci, să păstrează, încă un crâmpei din stema Moldovei: se vede încă bine semi-luna, steaua, o bucată din ornamentele şi dungile scutului. Privindu-le, în muţenia adâncă din prejur, te simţi pătruns ca de o evlavie preacurată; îţi simţi sufletul îngenunchind ca'n faţa unui altar; îţi simţi inima, coborându-se, în bulbana veacurilor pline de zvonurile luptelor.

De pe platoul cetăţii, se desfăşoară o privelişte pitorească. Jos la temeliile înverzite de muşchi, valurile albastre ale Nistrului, bat ritmic cu răsunete ciudate, pline de mister. Spre miază-noapte şi spre nord-răsărit: malul limanului, acoperit de o stufărie sălbatică, din care gospodarii din împrejurimi, au obiceiul de veacuri, să-şi îndoape sobele iarna.

Pădurea nemărginită de stuf, fiindcă nu e de chip să se taie toată, — şi nici nu-i nevoe chiar de atâta papură, — toamna i se dă foc; şi arde cu vâlvătăele până la cer, şir lung de zile şi de nopţi, schimbând întunericul nopţilor lungi de toamnă, în feerii însângerate; zugrăvind pe ceruri încendii uriaşe şi schimbând limanul într'o baltă înfiorătoare de sânge, care

www.digibuc.ro

te face să te gândeşti la jertfele, pe cari le-a adus ostaşii lui Ştefan cel Mare, în luptele lor aprige, cari ne-au păstrat moşia jăntuită de potăile duşmanilor.

Pietrile cetăţilor au suflet. In mormintele lor de stânci, dorm tragediile noastre istorice. Apropiindu-ne sufletele de ele, ne împărtăşim din potirul trecutului, cu agheazma jertfelor uriaşe, cari ne-au păstrat ţara, prin cumpenele veacurilor, cu zările însângerate de incendiile purtate de ura barbarilor.

Cetăţile, cari mărturisesc, cu slovele lor, săpate de uraganele ghiulelilor şi de viforinţele gloanţelor, jertfele trecutului, sânt altarele, în faţa cărora, cei cu inima românească, trebue să ne îngenunchem sufletele.

In ruinele, înegrite de fumul de iad al luptelor veşnice, doarme trecutul nostru viforos, ca pe un catafalc de stâncă.

Noi, să le aprindem, ca pe nişte făclii, inimile noastre, pline de cucernicie, pentru Mortul, care se odihneşte, după ce şi-a făcut datoria cu aprigă străşnicie, pentru Neam, — peste trupul trecutului în care doarme, în bulboana, plină de taină a marelui necunoscut. Să ne aşternem peste el, ca pe un hobot scump, recunoştinţa noastră veşnică. Din inimile noastre, să zidim un mausoleu, ridicat pentru slava vi-

www.digibuc.ro

tejiei, culcate, cu mânile pe piept, în sicriul de stânci.

Pe ruinile trecutului, să ne aşezăm sufletul Neamului, căci nicăeri nu vom sta mai temeinic, ca pe ruinile suferinţelor strămoşeşti.

www.digibuc.ro

SOROCA

Soroca a fost ridicată de Ştefan cel Mare. O spun bătrânii din părţile locului şi o mărturisesc hrisoavele pe piele de bivol. Cetatea a fost ridită împotriva urdiilor tătărăşti, cari, ocolind vadurile Nistrului, păzite de străjile pârcălabilor orheiani, îşi încercau puterile pe meleagurile dela miază-noapte ale Moldovei. prin dreptul Sorocii, pe unde era cale mai dea-dreptul, prin Bălţi şi prin Sculeni spre Iaşi, ori prin Ştefăneşti şi Botoşani la Suceava.

Cetatea Sorocii a înfipt-o, în malul Nistrului, marele Voevod Ştefan, ca să poată apăra de pradă părţile Moldovei, cari-i ispiteau pe lupii de Tătari, cu bogăţiile lor biblice.

Soroca n'a fost o cetate mare, cu două rânduri de ziduri, ca Cetatea-Alba, ca Suceava, ca Hotinul ori ca Cetatea Neamţului, ci o fortăreaţă mică; un castel mai bine, în care vegheau străjile, îmbrăcate în sumane ori în cojoace.

www.digibuc.ro

Acestea, să ştiu dintr'o scrisoare a lui Bogdan-Vodă, fiul lui Ştefan cel Mare, care într'un răvaş din anul 1512, către regele Poloniei, spune, că, cetatea Sorocii, îi menită să ţie, cu pieptul ei de stânci, în loc potăile tătărăşti. După două veacuri, un alt Domnitor învăţat, Cantemir, spune acelaş lucru; că acolo la Soroca, stau călăraşi, să nu năboească, „varvarii" de Tatari şi de Cazaci, în Moldova cea binecuvântă de dreapta milostivă a lui Dumnezeu.

Zidurile cele întunecate, cari se oglindeau în apele Nistrului, or fi oprit de multe ori nă vala de lupi hămnisiţi; dar, pe răbuşurile cronicilor şi hrisoavelor, nu se găsesc însemnate decât de puţine ori.

Aşa, bunăoară, în veacul al XVI, nu se pomeneşte decât numai o singură dată, despre iureşul, pe care l'au dat tătarii Sorocii, şi, anume, în luna lui Octombrie 1539, pe vremea Domnului Ştefan-Lăcustă.

Petru Rareş, a rezidit din nou, din piatră tare, cetatea Soroca. Mărturia acestui fapt se găseşte în Cronica polonă a lui Miron Costin: „Soroca a fost zidită de Domnul Petru, după a doua descălicare". Se crede că Ştefan cel Mare a întruchipat-o la început, din bârne şi pământ; iar, Petru Rareş, azidit-o din piatră tare ca cremenea.

www.digibuc.ro

Subt Erimia Movilă, la Soroca s'a rânduit cârma a doui pârcălabi, Mănăilă şi Albotă. In vremurile acestea de cumpănă şi zurbavă, a năvălit Cazacii-zaporojeni, ca un puhoiu de munte, în târgul şi ţinutul Sorocei; prădând şi pârjolind, ca un foc al iadului, şi ucigând, pe rudă pe sămânţă, în drumul lor, nu numai bărbaţi; dar şi femei şi prunci, sugaci chiar.

La 1619 Soroca fu înghiţită de pântecul lacom al Cazacilor; dar pentru scurtă vreme.

La 1649 Nogaii (Tătarii de Bugeag) prădară Soroca; iar, un an în urmă, Crâmlenii (Tătarii din Crimea) veniră şi ei să se înfrupte din caşul dulce al bogăţiilor fără seamăn al Sorocii.

Cetatea Soroca, nefiind aşezată pe drumul mare al negoţului, ca Hotinul bunăoară, n'a momit luare-aminte a călătorilor străini; aşa. că n'a rămas prea multe ştiinţi prin hrisoave, afară de discrierile lui Cantemir, care ne spune, cu graiul său de aur, că „Cetatea e aşezată lângă Nistru, subt pieptul unui deal, pe un şes, nu e mare; dar, după veleatul la care e zidită, e tare foarte". Deasemenea nu s'a găsit nicăeri, prin bracurile de hârtii vechi şi colbaite şi acoperite de pânze de păianjeni, privelişti schiţate de mâna unor desenatori ori zugravi; afară numai de litografia italianului Bassotti,

www.digibuc.ro

dela 1832, aflătoare în muzeul Societăţii istorice şi arhiologice din Odesa.

In starea de astăzi a fost descrisă de profesorul Iorga la 1905: „Uimitor de limpede, — scrie d-sa — răsar, ca din pământ, zidurile negre, rotunde, stăpânite, la colţuri, de patru turnuri. Se văd încă sus, unde n'a căzut până acum creasta turnurilor, ferstrele înguste, dese, din cari se privea, până departe, pe coasta de sus şi pe cea de jos; până adânc, în văile podoliene, pe unde obişneau să vie călătorii stepelor pustii. Turcii n'au luat-o, fiindcă n'avea însemnătate militară. Ruşii au luat-o, totdeauna, fără luptă. De-aceia, cruţate de bătăile tunurilor, au rămas întregi toate feţele cetăţii. O poarta de lemn, lăcătuită, stă, în locul vechilor porţi de stejar, ferecate. Printre scânduri, se văd încăperi de apărare, dărăpănate, şi tăpşane de iarbă sălbatică, deasupra maldurului înalt al pietrelor rostogolite".

Pe creasta zidurilor şi turnurilor, se mai văd, încă, pe-ici pe colo, urmele crenelelor cari au împroşcat, cu grăunţele de plumb ale duşmanilor; iar, pe faţa din lăuntru a zidurilor, au mai rămas borţile, în cari erau înfipte grinzile, ce sprijineau podul de umblat împrejurul castelului. Cetatea Soroca avea, nici vorbă, caşi Cetatea-Albă, Ce-

www.digibuc.ro

tatea-Suceava şi Cetatea-Neamţului, o încăpere, pentru adăpostul oştirilor hărţuite mereu.

Acum trei ani, pe când colindam Basarabia, făcând şezători, din târg în târg, am văzut, într'o seară, plină de melancolie şi de taină, zidurile negri ale Cetăţii lui Ştefan cel Mare. Pe crestele zidurilor, părea că stau încă, la pândă, străjerii. Şi umbrele nopţii, cari se furişau încet peste apele Nistrului, îmi păreau, că sânt Tătarii, cari se strecurau călări prin râul negru ca păcura. Mă gândeam, cu inima fierbinte, la vrednicia celui mai mare Voevod al Moldovei, care a făcut, stâncă de aramă din pieptul său şi morişcă de trasnet, din paloşul lui, la graniţa Nistrului; cuget la boerii vrednici ai lui Ştefan — nu ca cei de astăzi, — tari ca nişte buturugi de ştejar, cari îşi umpleau gheogele ghintuite de spurcatul sânge tătărăsc şi căzăcesc şi unguresc. Imi închid ochii, şi îmi îngenunchez gândurile, cu cucernicie, pe mormintele ţăranilor şi a boerilor vechi, cari şi-au vărsat sângele, ca pe nişte şipote, pe pietrele cetăţii. Ţineţi minte, Basarabeni, ruinile Sorocii. sfinţite de jertfele atâtor vieţi, şi, duceţi-vă, din când în când, cu nevestele şi copiii, şi îngenuchiaţi-vă şi voi ca mine, sufletele, pe dărămăturile înegrite de vremuri şi de fumul flăcărilor, cari se ridicau, odată, până la cer, însân-

www.digibuc.ro

gerând apele Nistrului, şi lămurind vrednicia străjarilor, cu cuşme buhoase şi cu sumane scurte până la genunchi, cari şi-au făcut zăgaz de stâncă, din trupurile lor, în calea potăilor, flămânde de bogăţiile noastre, şi stau şi astăzi, strănepoţii lor, strajă neclintită, la Nistru.

Asta i-a fost viaţa Cetăţii lui Ştefan cel Mare şi sfânt; păvaza de aramă a Moldovei vechi. Rar liniştea s'a lăsat peste zidurile ciuruite de gloanţe; dar, despre vrednicia aprigă a străjarilor, s'a dus buhul până'n fundurile stepelor tătăreşti şi căzăceşti.

Moldovenii au ştiut, în totdeauna, să-şi vândă scump pielea.

Să le fie ţărâna uşoară, ca puful de păpădie, şi să le fie somnul lin, acolo unde nu sânt nici lacrămi, nici ură, nici scrâşnie de dinţi.

Să ne îngenunchiem, inimile, pe mormintele lor.

Cu rădăcinile sufletelor noatsre, împletite în oasele şi cenuşa înaintaşilor noştri, vom fi o ţară mai tare, ca toate cetăţile din lume. Prezentul, viitorul unui popor, trebue să se razeme pe temeliile trecutului cruşite de sânge; arse, oţelite, în dramele noastre milenare.

www.digibuc.ro

CETĂTEA HOTINULUI

www.digibuc.ro

CETATEA HOTINULUI

Hotinul, cu toată moşia din prejurul lui, este, din bătrâni, al nostru. Drepturile noastre asupra Hotinului sânt sfinte; fiecare piatră, e un hrisov, scris cu sângele strămoşilor noştri. Povestea Hotinului, este povestea trecutului nostru însângerat; răstignit pe crucea tragediei istorice a poporului nostru. Bătrânul cronicar, Grigorie Ureche, povesteşte în cronica lui, că Românii, au roit, biciuiţi de amarurile din Ardeal şi din Maramureş, trecând, prin strugile Carpaţilor, şi descălecând, mai întâi, în preajma munţilor; apoi, roind, mereu, ca roiurile de albine, au ajuns la apa Moldovei, cea limpede ca oglinda; apoi au năboit, departe, până au ajuns pe meleagurile de pe malurile Nistrului şi limanurile mării. Bogăţiile pământului erau mari; din ulgerle negre ale brazdelor, ţâşneau laptele şi mieria. Dar erau, încă, fără ţară; întemeietorul ţării Moldovei a fost

www.digibuc.ro

Bogdan-Vodă, care, cu vrednicia lui de oţel, cu strășnicia aprigă a sufletului său, s'a smuls de subt jugul străin, şi şi-a lărgit graniţile, moşiilor sale bogate, ca un pământ biblic, pe socoteala tătarilor. Lasă moştinire urmaşilor săi, de-a izgoni peste Nistru potăile tătăreşti, cari adulmecau, de după ţarcuri turmile grase; şi, de-a statornici hotarul Moldovei, de-alunbul apei pline de taină a Nistrului. Şi este dovedit din cronici şi din pergamentele de piele de bivol, că Moldova a crescut întâi până la Hotin.

Acolo, se găsea, din timpuri bătrâne, un vad de-a curmezişul Nistrului, pe unde treceau şi oştenii şi negustorii, în drumul lor spre Dunărea şi Marea Neagră. Pe locurile acestea sfinte, şi-a jucat hărmăsarul năzdrăvan în valtrap de spume; Marele Ştefan cel sfânt, stâlpul de granit al Moldovei, care trăeşte, în legendele ţăranilor, ca un arhanghel, cu paloşul fulgerului său de ură, împotriva vrăjmaşilor, cari ne purtau sâmbetele şi ne râvneau bogăţiile.

La începutul-începuturilor, Hotinul era numai o staniște de popas, pentru lumea călătoare, şi numai, cu încetul, s'a înjghegat acolo o aşezare statornică, pentru straja vadului şi pentru înlesnirea trecerii, când veneau pe Nistru puhoaie mari, ca pe vremea potopului lui Noe.

www.digibuc.ro

Vechimea acestei sălaşluiri, ne o chezăşueşte un cronicar polonez, făcând mărturie, în scris, că Hotinul s'a întruchipat, încă, depe vremea când umbla pe pământ Dumnezeu şi cu Sfântul-Petru; aducând mângâerea cuvântului şi binecuvântarea noroadelor necăjite.

Pe limanul Nistrului, se mai aflau şi alte vaduri; dar nici unul nu era aşa de vestit, în cele patru stihii, ca vadul dela Hotin. Şi asta, din pricina, că Hotinul era aşezat la răscrucea marelui drum de negoţ, care, din străveche vremuri, lega ţinuturile, bogate peste seamăn, din preajma Mării-Negre până'n malurile Balticei. Erau vremurile patriarhale, cu belşug de rai; sărăcia nu se oploşise pe pământul lui Dumnezeu. Hambarele plesneau de grâu, de popoşoiu, de orz, de ovăz; pivniţile, crăpau de hantale de vinuri, cari alunecau pe gât ca şărpii; imaşurile, erau pline de turme şi de girezi şi de herghelii năstraşnice, şi de stupăriile de albine şi de iezările şi limanurile, de peşte. Dumnezeu răsplătea din cer, cumineenia şi hărnicia oamenilor.

Pe vremea craiului polon, Cazimir cel Mare; în ţinuturile Hotinului şi Cernăuţilor hălădueau gospodari chipeşi şi chiaburi; moldoveni, get-beget, de când lupul-căţel; şi dădeau,

www.digibuc.ro

cu cucernicie, ascultare căpetăniei lui Ştefan cel Mare, care era capeştia stăpânirii.

Ştefan-Vodă, care era cu credinţă craiului polon; şi-l socotea şi-l cinstea, ca mai marele său, şi-l ajuta, cu vânjoşia sa oţelită, în potriva Ţării Leşăşti şi împotriva războirilor tătărăşi, cari, în viforul urgiii arcaşilor lui Ştefan cel Mare, o lua calea-întoarsă, şi, fugeau, de rupeau pământul, goniţi de gloanţele săneţilor ţărănimii şi săgeţilor arcaşilor, cu pletele pe umeri, — căci, dacă fuga'i ruşinoasă, dar să ştie din bătrâni, că-i sănătoasă lucru mare.

Pentru a înlesni apărarea vajnică a lui „Ştefan domn cel mare, ce samă pe lume n'are", craiul Cazimir, îi trimete, cu dărnicie, ajutoare aprige la luptă, ca să întărească vadul depe Nistru, dela Hotin şi cel de peste Prut de la Ţiţeiul şi dela Cernăuţi.

Şi aşa s'au pus, cu tărie, temeliile cetăţii Hotinului, pe limanul Nistrului şi la Cernăuţi, pe Prut, pe la începutul veacului al XVI-lea.

Petru Vodă Muşat, dar, mai ales, urmaşul său, Alexandru cel Bun, (1400-1433) au întărit, în mai multe sorocuri, zidurile falnice ale cetăţii, şi au statornicit, întru apărarea ei, pârcălabi sau staroşti, oţeliţi în viforniţele războaelor.

Pârcălabii aceştia, ţineau, în mâna lor de o-

www.digibuc.ro

ţel. puterea ostăşească şi cârmuieau norodul cuminte şi harnic. Aveau, subt ascultare smerită, roate de voinici, laţi în spete şi cu herestreau tare ca nişte bârne de ştejar, cari se pricepeau, lucru mare, să facă, din piepturile lor, stânci la Nistru.

Duşmanii, cari ne pândeau ca lupii, depeste apa întunecată ca ura lor, erau: Saşii, Litvanii şi Tătarii.

Voivodul darnic şi cu inima largă cât o moşie, îi răsplătea împărăteşte pe cei vrednici, dăruindu-le ţarine, întinse cât vedeai cu ochii, răzăşii din zare în zare, împrejurul cetăţii şi'n largul ţinutului Hotinului.

La Hotin se ţineau, de multe ori pe an, iarmaroace bogate, la cari veneau lumea de pelume, şi negustori, veniţi, de pe unde îşi înţărca Diavolul ţâncii.

Clocoteau iarmaroacele moldoveneşti, demărfuri, de turme, de cirezi de herghelii, decare cu fân; vuea văzduhul de râmătul gospodarilor şi gospodinelor şi de harhatul negustorilor Ovrei şi Armeni, şi Turci, şi Tătari. Şi Moldovenii, cu nevestele şi cu fetişcanele şi cu flăcăii lor, ,cu caş la gură; să foiau fuduli, în cojoace înflorite, în cămăşoaie, albe ca helgea, în ciubote răbuite cu dohot, în *fuşte* creţe, cu chenare de catifea, cu casince înflorite, cu ii de-

www.digibuc.ro

buragic, meremetisite pela umeri, cu cusuturi cu arnici; cu buşmanchii potcoviţi cu potcoave de alamă. Să răsfăţa la soare belşugul din vechime, ca din nişte poveşti năsdrăvane, cum nu se mai vede în zilele noastre de azi, amărâte şi plin de sărăcie lucie.

La aceste târguri, ferbea negustorimea, de prin toate ţările megieşe, cari veneau, cu chervane încărcate, cu mărfuri ochioase, dela soare te puteai uita, da la stămbărie, la postăvărie, la blănariea de pe lume, nu te puteai uita. Până şi dela Ţarigrad veneau, la iarmaroacele din Hotin, negustori, putrezi de bogaţi, în caravane cu mărfuri de tot felul: chilimuri, mătăsării, arme înflorite, cu fildeş şi sidef, pistoale, hangere numai aur şi argint şi pietre scumpe. Şi tânguitul calicilor: orbi, ciungi şi ciuţi, şi cântecul lor, slobozit pe nas, se ridica până la cer, în pulberele, pătrunse de soare ca nişte nimburi, şi hangul leviilor, învăluiau larma adâncă, care aducea, cu bâzâitul gros al unui bondar năstruşnic.

Şi, din petrecerea acesta de mărfuri, haznau domnească, să umplea, burduf, de galbeni, cari luceau ca soarele:

„Tot de galbeni venetici,
De câte cinci zeci şi cinci,
Pe la băratci, gătite cu frunze de stejar şi

www.digibuc.ro

cu cetina, cântau, de se omorau, lăutarii balaoachişi, cu ochii lucioşi ca solzii de peşte, gemeau din rărunchi:

„Chiro-Chiralino,
Frumuşică zino,
Floare de grădină,
Chiră-Chiralină,
Ruptă din smochină.
Ia-mă, tu, pe mine;
Şi-ar să-ţi meargă bine;
Aşternutul tău,
Parale mărunte,
Pe sârmă ţesute,
Invălişul tău:
Galbeni venetici;
Căpătâiul tău,
Chisălăul meu". (pungă mare de piele)

Ţinutul Hotinului. era acoperit de codri de fag sau *bucovine*. Creşteau, pe vremea acea a belşugului, dese ca peria, de nu pătrundea suliţă de soare, în adâncurile ţihliştilor. Şi, cotloanele codrilor, erau bucşile de fiare şi de dihanii: urşi, lupi, mistreţi, căprioare, cerbi, zimbrii, vulpi, veveriţi, şi ciute; şi păsări, câte 's stelele cerului şi nisipul mărilor, şi, când cântau, credeai că eşti în grădina raiului.

In deşişurile codrilor, erau pitite casele săte-

www.digibuc.ro

nilor, ca să fie mai la adăpost de jafurile tătărăşti, cari năvăleau călări, pe caii lor mărunţi şi păroşi.

Cetatea Hotinului, a avut de multe ori de furcă, cu Tătarii, cu Cazacii cu Polonii şi cu Turcii; sângele a năboit şi a curs, ca puhoaiele primăverii, pentru belşugul, care era, mai ales pe vremea lui Ştefan cel mare şi sfânt.

Din ţinutul Hotinului, s'au ridicat mai multe neamuri boereşti, de viţă veche, cari au ajuns, prin veacuri, la mare cinste în cronica Moldovei.

De aci s'a ridicat neamul Movileştilor, familia marelui Petriceicu Hajdău, scriitorul genial care a îmbogăţit, cu cărţile lui, visteria scrisului românesc.

De ce nu se întorc, în timpurile de nevrednicie de astăzi, timpurile de măreţie din vremea Voivodului Ştefan? Ne-a uitat oare Dumnezeu, pentru ticăloşiile noastre, fără număr, şi ne pedepseşte?

www.digibuc.ro

MOȘ CODREANU

www.digibuc.ro

MOȘ CODREANU

Stam, iarna de anțărț, într'o după amează, de vorbă, cu câțiva Basarabeni din „Sfatul Țării", în restaurantul *Făclia* din Chișinău. Era târziu; și sfatul nostru nu se mai mântuia, în bâzâitul de stup al lumei și'n țipetele viorilor unui taraf ucranian, care abia să străvedea, peste capetele mesenilor, prin fumul gros al *papiroaselor*. Păreau niște umbre deșirate, cari chinueau niște dihănii ciudate, cu gâturile lungi și osoase ca a unor păsări de baltă.

Cântecele vechi, ucraniene, se tânguiau trăgănate ca un bâzâit, slobozit pe nas; ca un zumzet leneș de bondar, rătăcit subt bagdadie, în ele era o vrajă de baladă veche, din bătrâni, care ne învăluea sufletele, ca într'o ceață de poveste. Mesele, tacâmurile, paharele, gărăfile, oaspeții, — se perdeau, ca într'o depărtare mare, păreau niște năluci de pe altă lume.

Tocmai stam să plecăm, când unul din Ba-

www.digibuc.ro

sarabeni, strigă cu glas mare, ridicându-se grăbit de pe scaun, şi, întinzând braţele amândouă, ca pentru o îmbrăţişare frăţească.

La doi paşi de noi, sta, ca crescut din pământ, un Român roşcovan; un om de ţară, cu faţa arsă de vânturile ţarinilor şi cu mânile bătătorite de coarnele plugului: era moş-Codreanu, deputat, ţăran get-beget. Plin de vânj, cum era, scorţos la chip, drept, falnic, părea un gorun de un veac, din codrii Orheilor.

„Ia poftim la noi, moş-Codrene; c'avem lume nouă". Faima lui moş-Codreanu, trecuse peste Prut la noi, de cum începuse, să colinde, prin târguri, svonurile de bucurie ale unirii; îi cunoşteam, deci, numele, şi-i ştiam dârjănia răzăşască, în Sfatul Ţării, şi faima lui de grăitor, cu tâlc subţire şi cu mintea limpede; ştieam, că e o fântână de înţelepciune, moştenită dela bunici. Fântâna aceasta sufletească, o preţuesc mai mult, ca o moşie din Baragan.

Unul din roata de Basarabeni, din prejurul mesei albe ca ninsă, grăi voios, arătând cu mâna spre mine:

„Ia uite, moş-Codreanu, un oaspete de peste Prut, care doreşte să te cunoască; s'a dus până la Bucureşti vestea, de cât vorbeşti dumneata de chitit... La noi, ţăranii, zic, că moş-Codreanu, e Solomon cel înţelept. Un moşneag din Soroca,

www.digibuc.ro

care poartă în cârcă, mai bine, de-un *veac;* când vine vorba, la un păhar de vin, de moş-Codreanu, zice:

„He-he, noi, ne mândrim cu *depotatul* nostru; îi bagă'n cofă pe boeri, numai cu'n *cuvânţăl,* căci capul său e ca o pungă cu mărgăritarele înţelepciunei din lume".

Moş-Codreanu, zâmbi, mehenchi, pe sub musteaţă: duse o mână la gura arsă de geruri, să ştiri, şi grăi cu glas potolit, cu dulce glas moldovenesc:

„Ce să ştie un moşneag? Ia, un biet om, năcăjit!

— Ia poftim, mă rog, moş — Codreanu, stai colea, în capul mesei, lângă noi, la un păhar dulce şi la oleacă de vorbă prietenească, zic eu.

— 'Poi, tare vă *mulţămăsc* frumos, cuvântă moş-Codreanu, cu cuviinţa din bătrâni; aşezându-se lângă mine; hei, da' nu te uita dumneata la ce spun băitanii iştia şugubeţi. Ia şi eu un biet ţăran. Ştiu şi eu, ce-au uitat alţii. Ce mare pricopsală, mă rog, să fie de capul meu?

Eu, se cheamă, în şcoală nam învăţat nici-o boabă. De mers la şcoli mari, împărăteşti, pe la Kiew, ori pe la Moscova, ori pe la Petrograd, — nici pomeneală. Eu am învăţat oleacă de slovă dela un dascăl din satul meu; ş'apoi singur m'am luminat o ţârâ cum m'a tăiat şi

www.digibuc.ro

pe mine capul. Cele dintâi cărţi româneşti le-am căpătat dela un coropcar, venit din Ardeal, care umbla, cu coropca în spate, pe la iarmaroacele noastre, cu mărunţuşuri: cercei, inele, oglinzi, peptene, cordele, hurmuzuri, salbe; şi avea, întotdeauna şi câteva cărţi bisericeşti scrise cu buchi chirilice. Avea vrasăzică, şi olecuţă de sămânţă, de lumină, din ţara Ardealului. Coropcaru purta în lada lui cu geam, pe lângă mărunţişurile pentru meremetisit obrazurile femeeşti, *copchililor,* şi pentru împodobit gâturile şi urechile şi degetele gospodinilor şi fetelor — purta în cârcă, din sat în sat, şi mângâerea sufletului de care erau însetaţi gospodarii din meleagurile Basarabiei. ruptă, de vrăjmaşi, dela sânul mamei.

Un biet om, amărât şi sărac, lipit pamântului, trecea la noi, prin viforniţele ernelor si prin ropotul ploilor, prin strungele munţilor; şi ne aducea în coropca lui, fără să bănuească, ce dar preţios aduce sufletelor ţăranilor din Basarabia. Făcea apostolat pentru neamul robit; aducea în cărţile lui, ca'n nişte faguri, mierea limbei româneşti. Mulţi din oamenii aceştia, cari rătăceau, încovoiaţi subt povoara mărfii lor, ca să mănânce o bucată de pâne neagră, au adus poate, în lăzile lor, înviierea poporului nostru. Eu, când mă gândesc la ci şi-i

www.digibuc.ro

văd cu feţele osoase, ca ceoplite cu dalta în piatră; mi se par nişte sfinţi depe vremurile biblice, cari rătăceau pe drumurile Galileii, purtând lumina evanghelică. Când îl vedeam pe negustorul de mărunţişuri, venind, plin de colb şi de glod, pe şoseaua care se pierdea, ca o şuviţă de fum, spre malurile Nistrului, — frânt de şăle şi cu coropca în spate, — care îl făcea sa samene, în depărtare, ca un culbec, — atunci chiueam odată din răsputeri: „Vine moş Ceorpac!", şi-o porneam la fugă într'u întâmpinarea coropcarului. Fugeam, de prăpădeam pământul, într'o volbără de colb, speriind găştele depe malul iazului lui Gligore-Potroc. Şi, mi se părea, în capul meu de *copchil,* că mă ducea o pajură din poveşti. Aşa eram eu atunci, făceam, din nourii de pe cer, balauri; o răchită scorburoasă şi buhoasă, dela ştiubeiul unei fântâni; ziceam că-i Mama-pădurii; şi, când stăteam culcat în iarba, de-un stat de om depe-un hat, numai floare, priveam cerul, cu mânile încrucişate subt ceafă, ascultând cântecul de mărgăritare al ceocârliilor: şi când, într-un nor de scamă albă, vedeam doi ochi albaştri de cer, ziceam, în mintea mea năzdrăvană, de plod, că's cele două bulboane din ochii lui Dumnezeu.

Ce canon pe sufletul meu; până nu sclipueam

www.digibuc.ro

ceva gologani, ca să am cu ce cumpăra cărţile în graiu românesc dela negustorul ardelean!

In fiecare dimineaţă, şterpeleam, din cuibarele mămucăi, câte două-trei ouă dela găinele noastre odolene — mai multe, Doamne fereşte nu, — ca nu cumva, să mă zăpsască bunica, că era vai şi amar de pielea mea; că mă pândea cu ochii ei de uliu, cu jărdia în mână, gata să mă croească. Şi, când strângeam, cu chiau cu vai, după multă strădanie, zece-douăzeci de ouă, mă duceam cu ele, într'o fugă şi într'un suflet, cu sânul plin de oăle boghetelor, şi le vindeam la târg ovreilor, cu perciunii în şuruburi pe la urechi, pe subt iarmuci, şi pela balabustele, grase, în şalurile lor slimoase şi cu feţele ca unse cu grăsime de gâscă. Şi apoi, cu sorocoveţii, care'i prindeam pe ouă şi-i legam în cornul basmalii şi-i piteam în sân ori în chimir de ochii iscoditori ai bunicăi, — când pica dela drum moş-Ceorpac, negustorul cu braşovenii cumpăram o bucăţică de azimă sufletească pentru mângâerea inimii.

„Da'ia ne spune, mai cu deamănuntul, moş-Codrene; cum ai învăţat, mă rog, slova lătinească?“ îl întrebă unul dintre noi.

Moş-Codreanu, să scărpină în cap şi zâmbi cu o lumină de înduioşare pe buze:

„Cum am învăţat a slovini? Apoi iacătă cum:

www.digibuc.ro

tot coropcarului ardelean, îi datoresc eu, c'am învăţat buchea asta nouă; fiindcă *az, buche. vede, glagore,* numai mergea; cărţile, de la o vreme eşeau din teascuri cu slove *lătiniască;* şi, eu, mă uscam, că nu puteam despecetlui tainile literilor istora, nouă pentru noi. Intr'o dimineaţă, muşluind eu pela taraba negustorului; ca o mâţă care dă târcoale unui hartan de slănină; numai ce dau de-o carte verde, cu chipurile unui ostaş cu plete şi unui cal cu corn în frunte şi scrisă cu nişte buchi, ciudate, pentru mine; fiindcă nu le mai văzusem până atunci. Ei, comedia dracului, cum aşi putea eu să le dibăcesc; unde a-şi putea găsi cheiţa, cu care să deschid lacăta asta tainică pentru mine.

Straşnic mă mai vânzoleam, în taina sufletului meu; şi, parcă, stăteam cu picioarele pe jăratic. Măi, al dracului treabă şi asta! Cum să fac, cum să dreg, ca să pot deschide zăvorul tainii buchilor istora?

„Da asta ce carte mai e, negustorule, mă rog, dumitale, ca lui Dumnezeu-sfântul?"

Coropcarul zâmbi mehenchi, de după coroarcă; şi mă fură cu occhi lui de vulpe; parc'ar fi zis: „Ghide-ghide-ghidişor, lasă că te potcoveşte el moşu-Ceorpac!" Apoi grăeşte cam răguşit:

„He-hei, măi băieţele, n'ai gust prost mătă-

www.digibuc.ro

luţă; da'nu-i de nasu' şi de punga ta; asta-i carte rară şi scumpă în focul vânat; să umble o sută de ani, cu opinci de oţel, şi n'o găseşti, măi-băiţică-măi. Asta-i carte adevărat românească, limpede, la limbă, ca apa unui şipot, ţâşnit din stâncă; e tipărită, măi grier burduhos, cu buchi de modă nouă, în tiparniţa dela Braşov şi se cheamă: *Istoria lui Alexandru Machedon;* he-hei mogăldeţule, nici nu ştii, tu, cu ce greutate am căpătat-o şi cu ce mulţime de bănet... L'am rugat, un an şi-o vară, pe cânele de jupân al tiparniţii; şi, până când nu-i-am dat o icoană, făcătoare de minuni, a Cuviosului Sfânt Ioan-Gură-de-Aur şi până când nu i-am turnat, în poala antereului, un căuş cu galbeni venetici, nu m'am putut apropia de bucoavna asta. I-a uite-te, ce mândru e zugrăvită coperta. Aista e vestitul (şi puse degetul pe chipul călăreţului falnic) *Alexandru Machedon,* care a dus războiu şi cu furnicile pământului; şi calul ăsta, năzdrăvan cu corn în frunte, e *Duţipal,* care ucidea în războaie, de-avalma cu Machedon, mii, mii de vrăjmaşi şi grăia cu stăpânu-su:

„Impărate Machedon,
Luminat fecior de Domn,
Invârteşte-ţi buzduganul;

www.digibuc.ro

Să-înglheţe Otomanul.
Şi ai milă de săraci,
Milueşte'i cu colaci,
Ospătează'i cu berbeci,
Şi cinsteşte'i cu Berheci....

Mă uit la el; el să uită, el la mine; şi ochii îi lucesc ca la cel depe comoară. Mă cruceam de cele ce mi spunea, şi chibzuii în sinea mea:

„Dacă a dat el o icoană de argint, făcătoare de minuni şi un căuş de galbeni venetici; apoi eu trebue, musai, să-i dau lui, batâr o demirlie, de galbeni venetici de cincizeci şi cinci, pe cartea lui Alexandru Machedon. Mă mai conofăesc, îmi învârt între degete căciula, îmi i-au inima'n dinţi, şi-îl întreb, mai mult aşa numai ca să nu stau cu gura 'nchisă; da gândul meu ţinteşte mai departe:

„Mă rog, cum a-şi face, eu să'nvăţ şi eu buchile iestea nouă?

— Tare uşor, mă băete-cucuete; dacă ai ţinere de minte.

— Cum?

— Cumpără cartea asta minunată, s'o mai cumperi şi pe asta cu *az, buche,* şi cu a, b; şi, încet încet, seara la opaiţă, ai să te pomeneşti, că ştii a ceti, repede ca apa la vale.

— Pe asta o am acasă.

www.digibuc.ro

— Dac'o ai, e tare bine; ai scăpat de-o cheltuială mai mult. Şi, vasăzică, te pui şi slovineşte un cuvânt din cartea cu slove bisericeşti şi un cuvânt din cartea cu slove *lătineşti*.

— Aşa-i, adevărat grăeşti. D'a cam câţi gologani? (Şi-mi era inima cât un purice:) Dac'o fi scumpă, ce mă fac?

— Apoi, dă, mă băiete-logofete, mână roata pe perete; ce te duci noaptea la fete?...

(Eu mă'n roşosec cum e bujorul: eu la fete?)

...Da, e cam scumpă, nu zic ba; da vezi, că n'o găseşti pe toate drumurile; e lucru rar, e, cum, a-şi zice, e ca un măr de aur.

— Ei, şi câte parale?

— Apoi, pentrucă eşti un boţ cu ochi şi, se cheamă, muşteriul meu, — şi ai şi tragere de inimă pentru carte, — ţi-oi da-o numai cu trei carboave, — asta-i caşicum ţi-aşi da-o în dar, fiindcă îmi plac mie ochii tăi de şoaric.

— Trei carboave? (şi casc nişte ochi, mari cât două carboave) Da'ce, Doamne iartă-mă, moşule; e ţara'n pradă? Ce-i scrisă cartea cu cerneală de aur?" Şi simţeam, că plesneşte inima 'n mine de năduf; că toată averea mea era două carboave, bob numărat. Le strânsesem cu scrâşnie în două săptămâni de negustorie cu ouăle mamei; cu inima sărită de frica lui Sfântul Erarh Neculai, de subt grindă.

www.digibuc.ro

Şi începu între coropcar şi mine, o târguea-lă ca aceea; de, parcă, eram doi jidovi habot-nici dela o hală de vechituri:

„He-hei, logofete; nici nu ştii ce chilipir îţi dă moşu, nici c'o moşie nu e plătită asemenea carte.“ Dar eu, mă făceam hojma că mă duc, — şi iar mă'ntorceam; şi, de câteori plecam, grăbit, şi mă făceam că n'ul aud, că mă chea-mă înapoi; mai lăsa moş-Ceorpac, care era hâr-sât ca Harpagon; şi lăsând mereu câte-o fără-mă dintr'o carboavă, i se părea că rupe din car-nea lui. Şi aşa, tot, ciura-vura; până am ajuns, mări, la două carboave, — atunci mi-am făcut şi eu cruce pravoslavnică, ca un egumen plin de credinţă. I-am trântit toată bogăţia mea în palmă, i-am smucit cartea din mână, am bă-gat-o în sân, de teamă să nu se răsgândească, şi am luat-o la sănătoasă spre casă, de parcă aveam aripi de Arhanghel la picioare. Cum am ajuns acsaă, m'am strecurat în odaia cea mică, m'am urcat pe cuptor, am luat de după horn cealaltă carte, „Alecsandria“; m'am suit, prin spatele casei, pe scară, într'un buh, în pod, să nu mă simtă bunica şi să mă vadă cu cartea lui Ale-xandru Machedon; că mă lua la scărmănat şi la dobzălat, cerându-mi socoteală, de unde am eu gologani să-i cheltuesc pe „hârţoage“? M'am cuibărit ca o cloşcă în fân, la gura ba-

www.digibuc.ro

gegii; şi până seara, am început a deslega tainele buchelor *lătineşti.*

Iaçă, aşa, am învăţat eu buchile *lătineşti* de la strămoşii noştri Romani; şi m'am îndulcit pe urmă, l-a citit cărţi, venite de peste Prut, prin şireteniile unui ovrei Ghidali Iscovici, roşu ca o vulpe şi stropit de pistrue ca de sânge. Şi a dat Dumnezeu într'o seară de iarnă în preajma Crăciunului, să vie iupânu, Ghidali Iscovici, dela *Ieş* cu'n sac de cărţi româneşti, îngheţat sloi, cu ţurţuri pe iarmucă, pe musteţi, pe barbă şi pe şuruburile perciunilor; iar pe anteriul, numai petici, sta promoroaca, de-o palmă domnească. Ovreiul, clipea şiret din ochi, punând sacul, în mijlocul odăii; şi, scuturându-şi ciubotele, dintr'o vacă, pline de omăt până la genunchi:

„Ghâci, ce ţi-am adus, *iu duimtile* de sărbătorile Crăciunului?"

Şi când răsturnă, sacul cu cărţi, în mijlocul casei, sării, fript, depe laiţă, şi începui a frământa o bătută mărunţă, de se zguduia casa şi trosneau căpriori.

Iar jidanu, Ghidale Iscovici, zise, închizând mehenchi dintr'un ochi şi împreunându-şi trei degete în dreptul umărului:

„*Iu, vrut, badi, fac la tine* un dar; eu sânt, bre, — uite la cojoaca *me* blănită cu peĭ

www.digibuc.ro

de urşi albi, — eu sánt moş-Crăciun; şi-îţi aduc daruri dela Dumnezeu, pentru mângâierea sufletului dumitale".

Şi eu, în al noulea cer, cercetam, acuma, carte cu carte, şi strigam: Mihail Eminescu, Ion Creangă, Vasile Conta, Gheorghe Panu, V. Alexandri, Ion Luca Caragiale, Bogdan, Petriceicu Hadjdeu. Şi, după ce-am băut un palicĭ cu vin negru ca sângele epurului, cu Ghidale Iscovici; după ce ne-am îndopat cu plăcinte cu poalele în brâu, şi după ce s'a chirchilit bine ovreiul, şi-a jucat, în vârful cismelor, cu palmele la subţiori, cu degete răşchirate, ca în sărbătorile Purimului strigând răguşit: „Òi vei dălăs, oi vei dălăs... Cinstuchin părăs." Nici odată n'am petrecut aşa de bine şi nici odată n'am *băut* vin aşa de bun. Săracul vin basarabean, cum te înveseleşte el! Când a plecat Ghidale Iscovici, cântau cocoşii, de se omorau, de miezul nopţii.

Eu m'am aşezăt la gura hornului; în faţa unei movili de jâratic, care strălucea ca luna şi, la lumina unei opaiţi chioare, depe prichiciul hornului; m'am aşternut pe cititul poeziilor lui Mihail Eminescu, şi m'a apucat ziua mare, când am *ajuns* la cea din urmă poezie. Am închis volumul, l'am săturat, odată, ca pe cel mai bun prieten al vieţii mele; mi-am şters

www.digibuc.ro

ochii de lacrimi şi-am pus cartea subt pernă, c'a pe-o rodie cu pietre scumpe, m'am culcat. Şi, toată ziua am dormit, cu cântecul adânc de clopot de aramă, al poeziilor lui Eminescu. Din noaptea acea neuitată, am înţeles, întâia oară, frumuseţile limbei româneşti, şi am iubit-o şi-o iubesc, cum mi-am iubit şi îmi iubesc mama.

De atunci am priceput, că datoria mea, cea mai mare în viaţă, e să lupt, din răsputeri, pentru întoarcerea Basarabiei la sânul, plin de lapte şi de miere, al mamei, în veci sfântă, pentru, noi, cei cari am hălăduit în întunericul de o sută de al robiei muscăleşti.

Ferice de mama şi de neamul, care l-a născut pe, cel mai mare poet, al nostru: Eminescu! Cu versurile lui Eminescu, parcă cântă, în sufletul meu, un serafim ca o orgă.

N'au nici Ruşii asemenea poet.

D'apoi când l-am citit pe Creangă, ce sărbătoare a fost în inima mea! Citeam cu glas tare şi râdeam singur ca un prost.

„Hei câte nu ştie, moş-Codreanu a'l nostru! zise cineva dintre meseni.

— Câte în lună, şi-n luceferi şi'n stele, grăi un glas gros de bas.

— Ile-hei-hei, moş - Codreanu, are *cerdac încăpător,* nu glumă! glăsui, cu voce cocoşască,

www.digibuc.ro

un alt tovarăş, (adicătea: frunte boltită de multă minte).

Moş-Codreanu, îşi razemă fruntea 'naltă în palma asprită de muncă aprigă, se uită departe, pe gânduri; şi zice, încet, cu o îmlădiere de melancolie în glas:

„Cu citiţul ăsta ne-am mai luat şi noi şi neam mai mângăiat cele aleanuri... Când eram mai necăjit şi mai cătrănit; m'aşezam la vatră, în care ardea, ca'n mijlocul unui codru, un foc haiducesc; şi citeam, de urât, la lumina opaiţului.

— Şi ce citeai, moş-Codreanu? îl întrebai eu.

— Ce-mi *chica* şi mie 'n mână. Fireşte, că mai multe cărţi ruseşti, decât româneşti; fiindcă româneşti găseam cu greu şi le căutam ca pe florile de leac. Iiiii, greu mai pătrundea, în Basarabia, cartea românească. Par'că era România noastră, undeva în nişte mări de ghiaţă. Părea că, între noi şi d-voastră, durase Ţarizmul, zid până la cer; peste care nu putea trece nici pasăre măiastră. Români? Noi, nu ne socoteam Români. Noi ziceam că sântem Moldoveni.

— Şi, din scriitorii Ruşi, pe cine ai citit? îl întreb curios.

— Da' pe cine n'a citit moş-Codreanu, filosoful nostru? face unul din Basarabeni.

www.digibuc.ro

— Din ruseşti; mai întâi şi mai întâi, l-am slovenit pe moş-Tolstoi, din scoarţă în scoarţă. Hei, năstraşnic roman mai e „Războiu şi Pace"! Acolo forfotesc muscalii ca albinele în ştiubei. Acolo îi toată pravoslavnica Rusie. L'am citit, după aceia, şi pe Dostoewski, „Crimă şi Pedeapsă" şi „Amintiri din Casa Morţilor". Apoi pe Gogol, cu „Taras-Bulba" lui cel minunat şi cu „Suflete Moarte". I-am cetit şi pe cei mai noi: pe Korolenko, pe Gorki, pe Cehov, pe Andrief. Da' mai ştiu eu, parcă, pe câţi i-am cetit; că mi-a trecut de mult soarele-de-*aneazăă*.

— A cetit şi literatură străină, în traduceri, spune cineva dela masa noastră.

— Am cetit. aşa-i, tălmăciri multe tare. Tălmăciri din Zola, din Maupasant.... (Oftează adânc). Ei, dă, îmi place şi mie aşa, să-mi adăp sufletul însetat, din fântânile cărţilor. Ş'acuma la bătrâneţe, m'au pus păcatele, să fac oleacă de politică; şi, — în loc să stau acasă, lângă cuptor, — umblu pe drumuri şi încurc şi eu lumea asta tânără cu bătrâneţele mele. Ia şi eu acolo, un biet spin între flori, — zău, na... Da' m'a învrednicit Dumnezeu în caltea: să văd Basarabia un trup cu România! Şi-acuma pot să zic şi eu: „Doamne, slobozeşte pe robul tău!".

www.digibuc.ro

Şi moş — Codreanu tăcu şi-şi plecă capul, nins, în piept; iar fruntea lui mare, — cerdacul, — i se umplu de nouri de gânduri şi, ochii deştepţi, de lacrime.

Mă uitam la fruntea înaltă a lui moş Codreanu, la ochii săi adânci, împăinjiniţi de lacrimi, la mânile sale bătătorite şi vânoase de plugar: un ţăran din „întunericul" Basrabiei... Un ţaran, care, cu deşteptăciunea sa şi cu cultura sa mare; ne cinsteşte ţărănimea noastră răbdătoare până dincolo de graniţele răbdării. Un ţăran, — din poporul nostru de analfabeţi, — care învaţă să citească singur litera latină, ca să despecetluiască sufletul românesc. Un ţăran care a măcinat în mintea sa adâncă, filosofia lui Kant, şi l'a înţeles, poate, mai adânc ca un pedant profesor universitar, care-şi recitează cursul, de pe catedră, ca un papagal savant.

Cei din capiştea puterii, de ce lăsaţi, să moară poporul acesta minunat? De ce nu ne facem datoria către el? *Ce fac intelectualii noştri?*

www.digibuc.ro

ȘEZĂTORI
PENTRU COPIII BASARABIEI

www.digibuc.ro

SEZATORI PENTRU COPIII BASARABIEI

Vroesc, cu câţiva prieteni, să-i strângeam pe copii împrejurul nostru, în fiecare târg, deocamdată; apoi în fiecare sat, oricât ar fi de greu de îndeplinit asemenea strădanie.

In sufletele, fragede ca nişte flori. ale copiilor, se întipăresc toate, ca într'o ceară moale, şi rămân acolo pentru vecie; şi întipăririle acestea fac temeliile sufletelor gingaşe, cari abia au păşit pragul vieţei.

Le vom ceti, cu glas aşezat, ca nişte bunici, cu barbele albe: minunatele noastre poveşti: cu Feţi-Frumoşi şi cu Cosinzene şi cu smei şi cu balauri şi cu Mama-Pâdurilor şi cu Statu'-Palmă-Barbă-Cot şi cu Pâcală. In basmele acestea vechi, e zăvorât sufletul zbuciumat şi plin de poezie a Neamului nostru. Is atâta de vrajiţi copiii de fantasticul poveştilor noastre, c'ar fi un păcat de neertat. să nu încercăm înfăptuirea visului acestuia.

www.digibuc.ro

Vom purta din târg în târg şi din sat în sat, dela Cetatea Albă la Cetatea Hotinului — ca pe un teatru miraculos de păpuşi năzdrăvane, — desaga noastră plină cu mărgăritarele poveştilor; vom duce din şcoală în şcoală, fagurii de miere ai limbei româneşti. Gândul acesta ni l'a dat o întâmplare, care merită să fie povestită:

Eram, către sfârşitul războiului, la Chişinău, în casa albă, cu divanuri moldoveneşti, acoperite cu lăicere cu trandafiri roşii, a unui prieten basarabean. Mă întorsesem dela o şezătoare şi mă gândeam mişcat, la freamătul cu care fuseră primite cetirile din „Amintirile" lui Creangă, fragede ca nişte crengi înflorite de zarzari şi din „Satira a III" a lui Eminescu, care e plină de imagini splendide, ca o pungă cu pietre scumpe.

Uşa se deschide, ca de-o burzuluială de vânt, şi în faţa mea, răsări un popândoc de fetiţă, cârnuţă, cu părul ca puful de păpădie. Botişorul, cu ochii boldiţi şi negri ca două mărgele de boz, îşi ridică năsucul mirat, spre mine, şi mă întrebă, cu glăsciorul ei subţirel ca de *păsarghie::*

„A plecat tataia?

— A plecat".

O vedeam pentru întâia oară pe ulcicuţa asta de fetiţă, vioaie ca un spiriduş:

www.digibuc.ro

„Cum te chiamă pe mata; şi-o prinsei cu două degete de guşuliţă, — cum te chiamă? Zori de zamă? Cum te împuşcă? C'o găluşcă?

— Nicoriţa mă cheamă, nu „zori de zamă", zăspunse boţuleanu, cu glăsucul ei mititel, sclipindu-şi ochişorii albaştri ca florile de in.

— Hmmm, Nicoriţa? Foarte frumos nume; halal nume, aferim nume! Da înveţi, mata, *bîşco,* la şcoală ?"

Clătinând cu gingăşie din căpuşorul creţ ca o crizantemă.

„Invaţ, d'apoi cum!

— Daaa? Ai ajuns, cu abecedarul, până la genuchiul broaştei?".

Nicoriţa, plecând capul în piept şi făcând botişor:

— Invăţ în clasa a doua.

— Nu mai spune braşoave; un prichindel ca tine, în clasa doua ?

— Ce prichindel, spui mata? Eu am împlinit la sf. Neculai, opt ani, — d'apoi cum!" — şi îşi face, iar, guriţa bobocel de trandafir.

O pişcai iară de guşuliţă, cu două degete încârligate ca un cleşte:

„Şi ştii mata, bine ceti? Ca apa la vale, ori ca apa la deal?"

Fetiţa, plecându-şi căpuşorul pe un umăr, şi

www.digibuc.ro

închizând din ochii languroşi, ca de pisicuţă, zise ca o păsărică:

„Da, ştiu olecuţică; da *mâldâvănieti* nu *românieşte*.

— 'Poi, fitiţo, *mâldâvânieşti* ori *râmânieşti*, nu'i tot atâta?

— Da? făcu copiliţa, deschizând ochii miraţi, în chenarile de gene negre, ca'ncondiate cu cărbunele.

— Vezi bine, că da! — Da' ascultă, să nu mai zici *mâldâvănieşti*, ci *românieşte*.

— N'oi mai zice, dară, dacă zici mata.

— Şi cine te-a învăţat să slovineşti *românieşte?*

— Poi, eu am învăţat buchile înainte de-a se face şcolile *moldâvinieşti*.

— Şi cum ai învăţat?

— Eu am învăţat buchile dela un soldat fugit din România. Se tocmise la tataea argat; şi când îşi mântuia treburile, cetea dintr'o cărticică, care se chema: „Visul Maicei Domnului". Şi eu mă tot duceam la el, în grajdiu; si l ascultam, până când a început a'mi arăta, cu degetul, slovele şi, cu încetul, am prins a învăţa şi eu a sloveni *olecuţâçă*.

— Bravo ţie, tu eşti fetiţă năzdrăvană, măi... Ptiui, nu-ţi fie de deochi! Da' ia să-mi spui tu mie: ce să-ţi aduc eu ţie, când ai mai trage o raită prin Chişinăul aista?

www.digibuc.ro

— 'Poi dă, (şi râdică dintr'un umăr). Dacă vrai mata, o carte frumoasă de poveşti *moldâvânieşti?*

— Iar *moldovânieşti?* Româneşti, fetiţă boghetă.

— Tot greşesc, până când m'oi învăţa: românește-românește"!

Uşa se deschide de perete, şi întră doi băeţi, cu părul creţ ca doi feţi-logofeţi; unul cu nişte ochi mari şi umezi, ca de căprioară; celalt, cu nişte ncghiniţi de ochişori, ca de şoricuţ:

„Aista'i frate-meu, zise Nicoriţa, zâmbindu-i şi arătându-l pe băeţelul cel ochios; iar celalt, cu nasul ascuţit, de Ucranian; nu prea ştie românește.

— Da tu, mă ţică, în ce clasă eşti? îl întrebai pe fratele Nicoriţei.

— Intr'a treia, zice băetul desgheţat.

— Da' românește ştii să citeşti?

— Dă, bucheresc şi eu, se cheamă.

— Eu, l'am învăţat a ceti anul ista, zise repede fetiţa c'o scăpărare de bucurie în ochi.

— Ei, nu mai spune năzdrăvănii, tu, mezină, ai vârât buchile în capu frăţini-tu? S'a mântuit. tu, eşti Cucuzel cel înţelept! Da cartea asta, de subţioară, ce-i, voinice?

— O carte frumoasă de citire, cu chipuri mândre, zise Grigoriţă", — c'aşa-l chema, — şi îşi scânteie ochii în cap ca necuratul.

www.digibuc.ro

Iau cartea, c'am ferfeniţită; o răsfoesc şi-mi zic: „Şi muştele, să vede, că au învăţat a ceti în cartea asta vrăfuită". Dau în ea de „Dănilă prepeleac:

„Va cetit, vouă, cineva o poveste românească?

— Nu-nu, nu-ne-a cetit nimeni nici o boabă, face, cu părere de rău, Nicoriţa, cu ochii, din senin, umbriţi de întristare.

— Ei, ia ascultaţi, voi, povestea lui „Dănilă Prepeleac" şi, după ce mă ştiresc, încep a le ceti celor trei ulcele, tacticos şi cu un cântec meşteşugit, care e cântecul graiului moldovenesc, — „Dănilă-Prepeleac". Imlădierea de taină, în glasul meu trăgănat, creştea farmecul poveştii lui moş-Creangă:

„Erau odată, într'un sat, doi fraţi şi amândoi erau însuraţi. Cel mai mare era harnic, grijuliu şi chiabur, pentru că unde punea el mâna, punea şi Dumnezeu mila, dar nu avea copii...".

Pe fereastră intra amurgul, aducând, din cer, tainile tulburătoare din nemărginire, unde roesc, ca nişte albine, lumi necunoscute, în jurul puzderii de sori, sămănaţi în infinit, de mâna creatoare a lui Dumnezeu, ca nişte ştiubeie în prisaca albastră a Universului.

Lucrurile de nuc, lăicerele, ştergarile, zac departe, ca într'o ceaţă de poveste.

Ţâncii, s'au aşezat, cuminţi, pe lada braşo-

www.digibuc.ro

venească, încondeiată, cu flori roşi şi cu păsări nohotii, de lângă divanul, cu lăicer moldovenesc, cu bujori, pe cari stăteam eu, şi cei trei feţi-logofeţi, ascultau, tăcând chitic, blânzi ca nişte miei; ai fi zis că's zugrăviţi: şi, că ascultă, nu numai cu urechile; dar şi cu frumoşii şi încondeiaţii lor ochi, ca în icoanele vechi.

Iar, puiului de Ucranian, îi luceau ochii vii de şoaric şi botişorul ascuţit, îi tremura poznaş: înţelegea şi el, mă rog, ceva din duhul lui moşCreangă.

Din când în când, îi furam cu coada ochiului, când pe Nicoriţa, când pe Grigoriţă, când pe Ucranian; pe feţelelor fragede şi rumene canişte mere domneşti, treceáu tremurări fine de lumină, cari dovedeau, cu prisosinţă, că pricepeau, tustrei, minunat, măestriile limbei moldoveneşti ale celui mai mare povestitor al nostru: al lui moş-Creangă dela Humuleşti, de lângă „ vestita Cetatea-Neamţului."

Frumuseţile, fără pereche, ale povestirilor lui Creangă, căděau, în inimile mititele ale ascultătorilor, ca nişte mărgăritare, — căděau ca într'o cupă sonoră de cleştar.

„Iară Dănilă Prepeleac, ne mai fiind supărat de nimene. şi scăpând, acuma, de-asupra nevoei, a mâncat şi a băut şi s'a desfătat, până

www.digibuc.ro

la adânci bătrâneţe, văzându-şi pe fiii săi împrejurul mesei sale".

Cele din urmă cuvinte, din povestea „Dănilă Prepeleac", căzură în tăcerea adâncă, ca o bulboană.

Pentru mine, cetirea aceasta murmurată, ca într'o taină, a fost cea mai frumoasă şezătoare dintre toate şezătorile, pe cari le-am făcut, prin toate meleagurile, unde a sunat graiul românesc.

De şezătoarea singuratică dela Chişinău, în care am cetit, celor trei ţânci isteţi, povestea lui „Dănilă Prepeleac", nu voiu uita-o nici oda-o voi păstra, în cartea inimii mele, ca pe-o floare scumpă din pământul Basarabiei...

Aşa sânt toţi copiii Basarabenilor, iubitori de poveşti lucru mare; dacă le-ai ceti de dimineaţă până'n seară, şi tot nu s'ar mai sătura. Inimile lor sânt fragede şi parfumate ca nişte flori proaspete de pădure; pe ele, Dumnezeul Neamului nostru, a vrut să le pastreze curate şi neînstrăinate.

Pădurea măruntă şi fragedă dintre Prut şi Nistru, întinde rădăcini însetate, spre apele limpezi ale învăţaturii româneşti. In ele, să ne punem nădejdile cele mai mari.

Lăsaţi copiii să vie la noi!

www.digibuc.ro

LUMINATORILOR
SATELOR BASARABENE

www.digibuc.ro

LUMINATORILOR
SATELOR BASARABENE

In munca de luminători ai satelor Basarabene, stau temeliile Basarabiei viitoare, — Basarabiei, în care, fiecare român va avea conştiinţa naţionalităţii sale. D-v, veţi fi, deşteptătorii conştiinţei etnice şi visternicei ei.

Veţi goni şi din cele mai îndepărtate sate, întunericul neştiinţei, în care cresc toate buruienile otrăvite; şi veţi alunga, cu el noaptea oarbă a morţii naţionale, care aşteaptă pe popoarele cele robite.

Istoria ne dovedeşte, că popoarele mici, cari trăesc în întunericul sclaviei; sânt menite pieirii. Ele ară şi seamănă pentru alţii, — nu pentru dânsele, — ca negrii din Africa.

Libertatea, unui popor, se hrăneşte din lumină numai; fericirea Basarabiei stă, deci, în mănile Dv. Că sânteţi pătrunşi de însemnătatea menirei mari, ce-o aveţi, o dovedeşte râvna, pe care o puneţi, ca să-i apropiaţi pe Basara-

www.digibuc.ro

beni, de tainele şi frumuseţile limbei româneşti.

Alauta, cu strune de aur, al graiului, vechiu şi înţelept, răsună, din zi în zi, tot mai frumos şi mai şonor, între Prut şi Nistru.

Graba şi numărul mare în care, în Basarabia, învăţătorii, au venit la cursuri, dovedesc inima şi cugetul lor românesc.

In sufletul Dv, românesc, în munca plină de osârdie, ne răzemăm nădejdile, toţi acei cari visează o ţară românească mai puternică şi mai fericită, cârmuită de cinstea şi de dragostea de neam, — nu de minciună şi de patimă, şi de lăcomie, mai ales.

Cu munca Dv, neobosită, veţi smeri valurile dihoniei, şi veţi trece peste ele, cu lumina învăţăturii şi a idealului; cum a păşit, Isus Hristos nazariteanul, peste talazurile mărei Galileei, cu lumina cea evanghelică.

Conştiinţa naţională din Basarabia, e ca o fântână, cu apă limpede ca lacrima, pecetluită de vrăjmaşi; fântâna aceasta miraculoasă, aveţi datoria, s'o despecetluiţi, dv, învăţătorii.

După cum, umbra lui Sf. Petru, tămăduia pe bolnavi, — aşa, dv., dascălii săteşti, veţi avea puterea minunei, şi veţi tămădui sufletele, rătăcite de necredinţă. Luaţi aminte la prorocii mincinoşi, cari cutreeră pământul blagoslovit

www.digibuc.ro

al Basarabiei, şi cari vă aduc neghina otrăvită a zavistiei.

Precum este aur adevărat şi aur mincinos; aşa este şi mila adevărată şi mila făţarnică. Pe lupii, îmbrăcaţi în piele de oaie, — oricât ar behăi ei de duioşi, — îi veţi cunoaşte, de departe; şi veţi şti să vă păziţi turmele, ca nişte ciobani vrednici, şi le veţi duce, spre plaiurile luminoase ale învăţăturilor româneşti Dacă avem multe metehne de lecuit, nu le vor lecui doctoriile cu fiere şi venin, ale duşmanilor, — îndreptarea va veni, dela munca noastră statornică şi răbdătoare.

Duşmanii, nu ne pot dori decât peirea.

Peste apa, care ne desparte de ei, nu putem dura pod din prietenia noastră, — sântem datori să ridicăm zid, în care, vrăjmaşii să-şi rupă ghiarele urii.

Luaţi aminte, şi povăţuiţi-vă, la credinţa cea adevărată, oile, cele rătăcite pe drumul perzaniei.

Undeva, într'o predică a sa, Mitropolitul, Antim Ivireanul, spune, că ariciul, în înţelepciunea lui minunată, când merge la o vie, dupăce s'a săturat de struguri; scutură viţa, de cad broboanele jos, şi, dându-se de-a tăvalul peste ele, ca să i se înfigă boabele în ghimpi, — şi le duce puilor săi!

www.digibuc.ro

Aşa veţi face şi Dv.; vă veţi duce, încărcaţi, la învăţăcei, cu cele ce aţi auzit din Evanghelia dragostei de Neam şi de oameni.

Lumina veţi pune-o în sfeşnic, cum se cuvine, nu sub oboroc; şi veţi plivi ogoarele sufleteşti de buruenile cele otrăvite, cari au crescut, pe urma sămănătorilor de ură.

Semînţa lor e neagră, ca adusă din hambarele Iadului; şi, din ea, odrăslesc spinii urei, — nu florile albastre ale iubirei între oameni.

Va trebui să piară această sămânţă a duşmăniei, nemai fiind vrednică de vremurile noui.

Pământul, lui Dummnezeu, e mare; în el este loc şi pentru mai multe noroade. Pământul e darnic, — el poate hrăni de o mie de ori mai multă mulţime; răutatea şi lăcomia omenească e numai de vină.

Sămănaţi, cu hărnicie, cu largi gesturi auguste, grâul învăţăturei româneşti, să înăbuşe neghina vrăjmăşiilor.

Vă urez, din toată inima, spor la plugăria Dv., pe câmpiile mănoase ale sufletului basarabean. Duceţi lumina credinţei, în voinicia şi vrednicia neamului; până în fundurile Basarabiei, până'n apele întunecate ale Nistrului, cari curg negre ca ura.

Mergeţi, ca apostolii lui Cristos, cari duceau

www.digibuc.ro

în târgurile şi satele Galileii, evanghelica lumină a lui Isus Cristos.

Vă urez, încă, săcerişurile, să vă fie din toamnă în toamnă, tot mai îmbelşugate; şi, măcinatul grâului de aur al limbei româneşti, tot mai bogat, în morile şcoalelor basarabene.

Astfel, numai, se va dura, peste apele Prutului, podul de aramă a vecinicei noastre uniri: pod la noi; iar la apa lor posomorâtă, — zid până la cer.

Aşa să ne ajute Dumnezeul!

www.digibuc.ro

CĂTRE COPIII BASARABIEI

www.digibuc.ro

CATRE COPII BASARABIEI

CUVÂNT ŢINUT IN ŞCOALA PRIMARA DIN TIGHINA INAINTE DE INTREGIREA ŢARII

Venim la voi, copii ai Basarabiei, cum vine moş-Crăciun, în sfintele sărbători ale Naşterii Domnului Isus Hristos: cu traista plină de păpuşi, cofeturi, de nuci şi de smochine, învălită în hârtie poleită.

Noi, însă, sosim la voi în sărbătorile binecuvântate ale naşterei libertăţii Basarabiei, care a stat, o sută de ani şi mai bine, subt cisma grea de iuft a Muscalului; şi acuma s'a lipit, ca un prunc de sânul mamei, de ţara românească.

Aşa, precum vine moş-Crăciun în sărbătorile ernei, venim şi noi acum, să ne împărtăşim din bucuria unirii, cu desaga plină, doldoră, cu poveşti, cu Feţi-Frumoşi, cu Consinsene, cu zmei şi balauri.

Făt-Frumos se tâlcueşte aşa: el e neamul

www.digibuc.ro

nostru cel zbuciumat şi viteaz, peste care a trecut viforniţele şi cumpenele veacurilor.

Iliana Cosinzeana, e dorul nostru, aprig, de dreptate: este visul de aur al României celei mari, a tuturor Românilor.

Zmeii şi balaurii, sânt duşmanii noştri de moarte, cu sabia înveninată a pizmei lor.

Cu, noi, vine pe meleagurile Basarabiei, şi un moş sfătos şi glumeţ, cu inima fragedă şi albă ca un crin — cel mai mare şi cel mai meşter povestitor din toată împărăţia noastră, care începe dela Nistru şi va merge cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu vrednicia noastră, până, hât departe, la apele Tisei, — fiindcă dreptatea noastră naţională e mare şi temeinică, asemenea unui munte de stânci, şi-i limpede ca cleştarul cel mai curat. Pe povestaşul nostru minunat, cu desagul plin, cu giuvaericalele glumilor lui scânteietoare de lumină, — pe povestitorul acesta fără pereche, cu gura de aur, îl cheamă Ioan Creangă, şi-i fecior, de gospodar din satul Humuleşti, de pe malul Moldovei, nu departe „de cetatea Neamţului, cea îngrădită cu pustiul şi acoperită cu fulgerul, care se oglindeşte de veacuri în apele cele limpezi curgătoare ale Ozanei".

Dar numai sufletul lui vine la voi, zăvorât în cele două cărţi, fără pereche ale sale: „A-

www.digibuc.ro

mintiri din copilărie“ şi „Poveştirile“ în cari râd clopoţeii de argint ale veseliei pline de soare şi de sănătate.

Volumele acestea două, s'ar putea spune, că sânt; două bisactele, cu giuvaericalele şi perlele scumpe ale limbii noastre, vechi şi înţrlepte:

Trupul povestitorului încalat şi mare, îmbrăcat mereu în aceleaşi strae largi şi grele de stofă groasă de şiiac mânăstiresc, şi cu pălăria sa, cu bouri mari cât o roată de car, — dorm toate prefăcute în pulberele veşniciei, — în vechea capitală a Moldovei, Iaşul, plin de mărturiile trecutului ; dorm pe dealul Tataraşilor, în cimitirul „Eternităţii“ de unde trebuie să se vadă bojdeuca din „Uliţa Ţicăului“ şi fântâna. cu apă limpede ca lacrima şi rece ca ghiaţa.

Lutul trupului său s'a dus, de mult, acolo, în valea plângerei, unde nici durere nici bucurie nu este.

Din povestirile pe cari le veţi asculta, veţi învăţa să vă iubiţi pe mama cea mare, care se cheamă: Patria; vă veţi deprinde să vă iubiţi limba şi neamul şi pământul, pe care strămoşii noştri vrednici şi îmbrăcaţi în zalele de oţel ale suferinţelor seculare, l'au întărit cu temeliile oaselor lor de mucenici.

www.digibuc.ro

Sufletul povestitorului moldovean e acum aici, între voi, fericit, peste măsură, că se află în mijlocul moldovenilor basarabeni, şi la care să le audă peste o clipă râsul lor sănătos şi plin de lumina bucuriei.

Astăzi vă va povesti, cu rostul lui plin de duh, în limba sa ciocănită în aurul cel mai curat, poveştile scoase din fântânele fermecate ale geniului norodului nostru ţărănesc. Şi anume: „Capra cu trei iezi" şi „Punguliţa cu doi bani" — două mărgăritare, din şiragul de perle al poveştilor celui mai mare prozator al nostru, rupt din trupul şi sufletul poporului nostru.

In alte zile, la alte şezători, — pe cari le dorim cât mai dese — vă va spune cu glasul său trăgănat (care leagănă sufletul, ca într'un leagăn de aur) câte în lună şi în soare şi în stele şi'n luceferi. Se vor deşira, de pe firul de aur al poveştilor, diamante culese de gustul fin al lui Creangă, din comorile basmelor populare.

Veţi afla năzdrăvăniile minunate şi comedioase ale lui Ochilă, Flămânzilă, Gerilă, Lungilă; şi veţi mai afla întâmplările, prin, cari a ajuns *Harap-Alb,* — coşcogemete fecior de crai — slugă plecată stăpânului celui roş la păr, ca o vulpe; şi câte suferinţi şi primejdii a pătimit, — şi mai mari şi mai mărunte, —

www.digibuc.ro

până ce i-a venit sorocul dreptăţii lui, căci aşa a lăsat înţelepciunea, fără seamăn, a lui Dumnezeu: fiecare suferinţă şi fiecare durere şi silnicie nedreaptă, să aibă o dreptate şi o răsplată pe pământ, cum va avea şi Neamul nostru, răstignit pe crucea istorică, plină de sânge nevinovat, ca şi sângele lui Isus.

Adevăr vă zic vouă, că nădejdile noastre de mâne, sânt că va veni odată ziua judeţului celui înfricoşat, care va sparge graniţile ce ne schilodesc flinţa noastră naţională; şi vom fi şi noi un singur trup după cum sântem, de veacuri un singur suflet.

Şi, acum ascultaţi-l, cu luare-aminte, pe moş Ion Creangă, cel mai mare meşter povestitor — ascultaţi-l cu dragoste şi cu cuviinţă, ca pe un bunic sfătos ce e, — fie-i somnul lin, acolo sus, pe ceea lume, în cămara lui cu îngeri, cu luceferi şi cu stele.

www.digibuc.ro

O SARBATOARE
A POMULUI DE CRĂCIUN

www.digibuc.ro

O SARBATOARE
A POMULUI DE CRACIUN

In Chişinău.

In sărbătorile Crăciunului s'a dat un concert religios în sala Esparhială. Lume puţină, dar cunoscătoare în ale muzicei,. In atmosfera de evlavie, care încheagă cântecele religiose, în sufletele ascultatorilor; a trecut ca o mângâere, venită din cer şi a nălucit imanginea Pruncului Isus Histos, în iestele staulului dela Bethleem, în care paile păreau raze rupte din lună.

In noapteu anului nou — când se deschide cerul şi cântă îngerii şi serafimii şi arhanghelii, — un om, cu inima plină de umanitate, le-a aşezat copiilor, în salonul societăţii „Graiul Neamului", pomul tradiţional. Pe lângă copiii dela grădinile frebeliene, erau cincizeci de băeţi, între 6-8 anisori, dela Azil, toţi ruşi, rămaşi pe drumuri, în vremea de infern al răsboiului.

Bradul uriaş, adus din codrii Basarabiei;

www.digibuc.ro

ajungea până în bagdadie, încărcat cu portocale, mandarine, nuci poleite, cari păreau nişte ouă de lună; nu lipseau nici jocuriile datinilor vechi, de când umbau, pe pământ, Dumnezeu şi Sfântul Petru: păpusa lui: moş-crăciun cu barba albă, epuri, urşi, păroşi, elefanţi negri ca de abanos, cămile, cai cu corda de sirepi năzdrăvani, măgăruşi blânzi, cucoşi şi găini boghete şi cucuiete, — mângâerile mărunte ale copiilor. Zecile de lumânări făceau din Lrad un polican dru năstruşnic, şi în sală era o lumină aurie, ca în grădina înflorită a raiului.

Gângâniile de băeţaşi şi fetiţe, erau veselibeţi de bucurie şi ochii le scânteiau ca neşte pietre scumpe, uitându-se, lacomi, la darurile multe şi mai mari şi mai mărunte; aninate de)cetinele, cari umpleau salonul cu mirezmele tari de rîşină.

Cei cincizeci de orfani zîmbeau, blânzi ca nişte miei, crezându-se la ei acasă; poate între părinţi şi bunicii, cari li se păreau nişte moşi Crăciuni. Simţeau, poate, pe inimile lor triste, alintarea unei mâni dulci de mamă.

Şi, maestrul, corului umbla printre copiii fericiţi, acum, în al noulea cer; mângâiudu-i şi sărutându-i pe frunte; şi, dându-le acadele şi cofeturi şi portocale şi mandarine, ca un bunic din vremurile patriahale.

www.digibuc.ro

Ael, care a adus pe cei cincizeci de copii orfani ruşi, a avut un gând bun şi mărinimos; cu asemenea înţelepciune, vom ajunge la bună înţelegere, cu populaţia rusească, căci trebuie să le dovedim, mai intâi, prin fapte, că nu-i urâm, şi că sâtem oemeni cuminţi. Copiii, dela grădinele frebeliene, au cântat, ca un cor da păpuşi; orfanii dela Azil, au cântat, pe două voci, cu o sonoritate adâncă şi vibrantă şi în limba lor şi-n limba noastră. Foarte bine a făcut, maestrul, că i-a pus să cânte, şi-n limba rusească; ar fi o cruzime, să nu-i lese, să cânte în limba lor; fiindcă e firesc să fie aşa; e organic: în sufletele lor slave, nu poate avea aceiaşi rezonanţa, limba, care nu-i neamului lor. Asta-i calea chibzuită, care ne va duce la adevărata prietenie, cu popoarele străine din ţara noastră. Noi, nu-i putem urî; ei n'au nici o vină faţă de poporul nostru; diplomaţia muscălească a păcătuit împotriva României; ruşii din graniţele noastre, dacă sânt oameni de înţelegere şi de pace şi sânt solidari cu noi, în cadrul vieţei şi intereselor noastre etnice, nu avem nimic cu ei, căci nu sântem zidiţi din aluatul acru al duşmăniei, cum sânt popoarele asiatice, cari au schimbat Rusia într'un coşmar roşu.

După ce au cântat corurile cu glasuri de

www.digibuc.ro

îngeri; au urmat danţurile naţionale, cu arabescurile lor complicate, — părea, că joacă nişte titireji, cu fustele maşcate ca nişte flori de neam. Un gândăcel de fetiţă, juca, în mijlocul ghirlandei de ţinci, ca o miniatură de dănţuitoare, venită de peste Nistru, dela Petrograd, cu vestita dansatoare Smirnova, care avea darul să alunge nourii, de pe fruntea Ţarului, cu liniile ei coreografice şi graţiile ei feline.

Boţul de fetiţă, vioi ca un spiriduş, se îmlădia ca o pisicuţă languroasă, se prefăcea — intr'o clipită — în volbure de volănaşe creţe, dănţuia pătimaş, cu tot sufletul ei fraged ca o floare; în uimirea mamelor, cari, în Basarabia, îs îndrăgostite de danţuri şi de muzică.

Prestidigitatorul, care a schimbat sala, ca dintr'o lovitură de baghetă magică, într'o feerie diafană, din basmele arabe, a făcut o faptă umană, în vremurile acestea de cruzime, — a făcut un gest de milă creştinească; mai ales pentru copiii orfani, veniţi dela Azil şi străvezii ca cea mai delicată ceară.

Sărbătorirea pomului de Crăciun, au fost câteva ceasuri minunate de bucurie, de dulce mângâiere sufletească, de poezie vaporoasă, ca o pulbere din lumina lunei. Candelabrul bradului, încărcat de daruri gingaşe, a adus

www.digibuc.ro

în inimile, veştejite de dorul părinţior, a copiilor orfani, o oază înflorită, cere le-a parfumat fiinţa lor intimă, pecetluită în tainele lor sufleteşti.

Se ştie, că copiii sânt imaginativi, că sânt poeţi în visurile lor tainice; şi, sărbătoarea pomului de crăciun, le-a luminat sufletele ca într'o feerie.

Ce frumos ar fi, ca sara aceasta plină de farmec, ca luminată din raiu, să mângăe inimile copiilor, până în cele mai umilite şi sărace bordee ţărăneşti!

Copiii trebue şă fie grija, cea mai mare, a celor cari ne cârmuesc ţara, căci copiii sânt nădejdile ţărei.

www.digibuc.ro

TEATRUL
POPULAR DIN CHIȘINĂU

www.digibuc.ro

TEATRUL POPULAR DIN CHIȘINĂU

Cu greutăți mari, cu lupte neobosite, și, îndârjite de credință în fapta noastră bună; convinși de imperativul categoric al nevoii unui teatru românesc în Basarabia, am izbutit să întemeiem un teatru în Chișinău. In Basarabia, teatrul, îl concepem ca o cetate sufletească. Sântem datori, cei cari ne-am îndărătnicit să închegăm în realități, credința noastră, mai tare ca dușmănia acelora, cari vroiau să ne zădărnicească gândurile, — sântem datori, să mulțămim, cu recunoștință, în public, acelora, cari ne-au înțeles și ne-au dat tot sprijinul lor, cu dragă inimă, ca să întemeiem o instituție de cultură națională. Un om, pe care trebue să nu-l uit, e simpaticul și verdele „nenea Mitu", — cum îi zic actorii, cari îl iubesc, pentru bunătatea inimii sale și pentru înțelegerea nevoilor actoricești și pentru vrednicia cu care muncește în teatru.

www.digibuc.ro

In sfârşit, greutăţile au fost învinse, problema cea mai grea, a sălii, s'a rezolvit; teatrul s'a inaugurat, cu absenţa semnificativă a oficialităţii, — actorii au sosit doritori de muncă şi entuziaşti, înţelegând, că vor face un apostolat, şi repetiţiile au început febrile, subt conducerea harnicului şi energicului director-general al teatrului, domnul Mithu Dumitriu.

L'am vazut pe directorul-general, sufletul teatrului, la muncă, şi m'am convins cât e de stăpân pe tainele technice teatrale, atâta de complexe. Munceşte, fără odihnă, 4—5 ceasuri, numai cu artiştii, spune replicele cu vervă diabolică şi cu realităţile cele mai adânci sufleteşti şi cu toate gamele nuanţelor până la cele mai subtile şi mai greu de sezisat: nu lasă să treaca, în debitul artiştilor, nici cele mai neînsemnate intonaţii falşe, ţine la dicţiunea impecabilă, cizelează fiecare rol, ca un meşter giuvaergiu, joacă pentru fiecare actor rolul întreg, vibrând şi făcându-ne să regretăm că n'a rămas în cariera spinoasă, dar frumoasă de actor. Ce minunat artist ar fi „nenea Mithu“ — să mă ierte că-i spun astfel. Ce temperament, ce pricepere profundă a fiecărui personaj, ce admirabil spirit critic. Un astfel de om harnic şi energic şi stilizat în toate gesturile sale, este o chezăşie solidă, că „Teatrul Popular“ din

www.digibuc.ro

Basarabia va răzbate prin împrejurările mediului atât de meşter unui teatru românesc, şi va ajunge odată, cu strădanie multă şi cu jertfe multe, băneşti mai cu seamă; o cetate a sufletului românesc din Basarabia, cum îndrăznim să visăm noi, şi câţiva întemeetori. Dar, vorbind de regizorul lui Mihtu Dumitriu, trebue, neapărat, să vorbim de marele actor, care, e păcat, că şi-a lăsat cariera, căci ne-ar fi făcut cinste poate, pe scenele mari ale teatrelor apusene. A apărut în două roluri mari, la Chişinău, ca un adevărat maiestru al teatrului, în rolul amplu, demn, măreţ, şi uman, al inspectorului general al învăţământul secundar, a mai făcut, la Chişinău, o creaţie prea copleşitoare, jucând un ceas întreg, o scenă lungă; era rolul lui Harpagon. A jucat magistral, ca un mare artist european, a făcut din personajul, sintetic, a lui Molier, un rol monumental.

Intrigile culiselor la ţinut departe de cariera actoricească. Ce păcat! Ce mare figură dramatică ar fi rămas din „nenea Mithu", în dramaturgia românească!

Dar înainte de a sfârşi rândurile mele despre Teatrul Popular din Chişinău, e interesant să schitez câteva tipuri din ipochiminile hibride, din viaţa politică a Basarabiei. Mai întâi d-l Halipa, pe cari gospodarii ghiduşi la botezat

www.digibuc.ro

cu caricatura numelui său „*Halipua*“ care sună cam ţigănesc. Al doilea profil interesant, este d-l Inculeţ, care a fost, în politica noastră, un fel de saltimbanc de gumilastic, care s'a dat, cu abilitate, de-a berbeleacul prin toate guvernele, cari s'a perindat dela război încoace; principiile politice nu la interesat de loc, ci numai situaţiile de ministru perpetua a Basarabiei. Să mai scoatem de urechi în faţa publicului răbdător, din menajeria oamenilor... mari, pe d-l ex-ministru Crihan, zis „Hiena Basarabiei. Incă un tip caracteristic din galeria oficialităţilor basarabene este d-l Ioncu. pe care lumea glumeaţă, la poreclit *Boul Moldovei*. Capul, adevărat dovleac, de Bulgar, ar trebui păstrat, pentru viitorime, într'un borcan de sticlă în spirt. Incă o chitesenţa hibridă, ca moralitate, este, din nefericire, din neghina noastră; ie d-l Iov, agent electoral al d-lui General Averescu, de trista memorie; domnul acesta, care răspunde la numele biblic, de Iov, e un fel de boţ-malai nipid, inervat, cu chica tunsă, pe strachina, muscăleşte: cumulează multe feţe: agent plecat, umil, gata să lingă, promt, cismele, pline de glodul imoralităţii ale d-lui general Averescu, e gata să facă sluj la o mărire, ca un căţeluş, de cocotă; mai e poet liric şi cântă pela dudui, seara, pe lună,

www.digibuc.ro

din balalaică, romanţe stupide, eşite din capul d-sale de microcefal, a scris câteva cărţi poştale sentimentale: Cărţi poştale *Liubei,* Săraca Liuba! Am avut plăcerea deosebită s'o cunosc la Tighina, cu prilejul unei şezători. Era Ucraniancă, era cultă, era studentă la medicină, pentru meseria viitoare umanitară, de doctoreasă. Am făcut cunoştinţă, prin liricul şi şiretul d. Iov, într'un restaurant. Pe urmă am avut prilejul să asist la un ceai, care era un adevărat banchet, cu bunătăţile de mezeluri de toate felurile, cu fructele, cu untul minunat, cum nu'l găsim la noi în ţară. Domnişoara Liuba era cam înaltă, cu părul negru şi creţ, şi tuns strengăreşte; învăţase dela bunavoinţa şi dela şiretenia de vulpe a d-lui Iov, româneşte; şi avea în bibliotecă, din galantonia geovenului perfid, toate cărţile literaturii româneşti. După ceaiul fastos, domnişoara, frumoasă şi gingaşă ca o Domniţă ucraineană, me-a luat prieteneşte braţul drept, şi, primblându-ne, prin cotloanele tainice ale viei, mi-a spus că m'a cetit şi ea plăcut mult nuvelele mele; apoi, ma rugat să-mi spue versuri de un mare poet, ucranian Cevicienko, şi am umblat aşa ceasuri rătăcind prin vie, ascultând ca pe un clopot de aur, glasul sonor al Liubei. Săraca Liuba, acuma doarme, cu mânile putrede

www.digibuc.ro

pe piept, din pricina perfidiei unui poet liric. Lucrul s'a întâmplat astfel, Liuba îl rugă pe *Mitri,* să fie bun, să nu plece diseară, să plece peste câteva zile; dar liricul s'a încruntat şi a ripostat: „Domnişoară, interesele, mă cheamă urgent la Chişinău". Dar, duduia, s'a înegurat ca un nour de munte, şi-a curs din ochii săi, negri, înconde-ţi şi genoşi, mărgăritare ferbinţi Şi după masă, când d-l poet liric, fuma, cu nasul obraznic în sus, un trabuc; a bubuit un foc de revolver, s'a auzit, o prăbuşătură de trup, şi Moartea a întins aripele îndoliate peste beata duduia Liuba! Săraca Liuba, fiiţi acolo, în linişte, somnul uşor ca fugii de persici. Eu i-am pus o garoafă şi o lacrimă pe mormânt. Ce zice poetul liric? ce lirizm primejdios e lirismul d-tale d-le Iov.

De cetatea aceasta de lumină românească era nemărginită nevoie, mai ales în Basarabia, minată de duşmănia celor cari adulmecă, ca lupii la stână, bogăţiile biblice, hambarele ei cu grâu ca aurul de greu şi cămările şi pivniţele cu rodul mare ca roadele din grădinile raiului. Pe lângă duşmanii de peste graniţe,isânt vrăjmaşii din năuntrul Basarabiei, cari tremură zi şi noapte, de când s'a făcut unirea, temându-se că are să le sară pernele moi ale situaţiilor moştenite dela ţarism; iar alţi băştinaşi înfometaţi de

www.digibuc.ro

situaţii mai mari, mai preponderante, îşi închipuesc că cei cari vin din ţară, chiar şi intelectualii, vin să se pricopsească şi nu vreau să facă nici o deosebire între grâu şi neghină, crezându-se pe toţi de aceiaşi apă.

Chişinăul, — o spun cu toată cunoaşterea situaţiilor locale, — e cel mai rău şi mai duşmănos mediu pentru un teatru românesc şi pentru orice activitate culturală. De ce-o fi aşa? Răspunsul e simplu ca 2 şi cu 2 fac 4. Fiindcă în capitala Basarabiei s'au îmbulzit toiţ îmbuibaţii şi fericiţii regimului corumpător ţarist. Noi, cari am organizat acest teatru românesc, am făcut un act de curaj. Răspunderea noastră este mare, cheltuelile vor apăsa greu pe umerii noştri; însufleţiţi, însă, de idealul nostru nu ne-am clătinat o clipă, în hotărârea noastră; gata să ţinem piept tuturor vrăjmaşilor muncii noastre desinteresate, simţindu-ne tari, sprijiniţi pe visul nostru de trezire a conştiinţii naţionale adormită de mai bine de o sută de ani.

Nădăjduim, însă, că lumea, venită din ţara noastră, a ajuns la acelaş nivel cu lumea din Bucureşti, care umple în fiecare seară, patru teatre, — şi că ea va umplea golurile teatrului nostru şi cu încetul, vor începe a veni la reprezentaţiile noastre şi Basarabenii, din nevoia de

www.digibuc.ro

a vedea o piesă şi de a petrece câteva ceasuri în emoţiile unei drame sau în hazul unei comedii pline de duh. Şi poate, cine ştie, vom avea nemărginita plăcere să vedem odată teatrul din Chişinău plin de lumea basarabeană. Atunci numai ne vom putea zice că ne-am făcut datoria, desţelenind sufletul basarabean, şi nu vom arăta ură împotriva celor cari s'au ridicat în calea muncii noastre idealiste, pentru că, noi, nu sântem propovăitorii urei, ci ai păcii şi a armoniei sufleteşti între români, iar cu străinii dorim bună înţelegere, dacă sânt oameni de muncă şi de ordine, (ura nu am înţeles-o nici odată şi n'o înţelegem nici acuma, — ura este o otravă dezagregantă şi nu vom fi semănătorii urii, ori câte neplăceri ni se vor face în Basarabia, oricât am pătimi pentru ea; pentru că pământul istoric al Basarabiei, e trup şi suflet rupt din trupul şi sufletul României vechi.

Noi, deci cei cari ne-am luat sarcina grea a conducerii teatrului acesuia, ridicăm, cu tot sufletul, steagul alb al păcii şi al bunei şi cuminţei prietenii şi vă zicem la toţi: veniţi la noi fără ură, căci noi nu vă urâm, şi veţi petrece câteva ceasuri de plăceri intelectuale. Şi dacă vreţi o dovadă concretă că noi nu nutrim în inimile noastre, nici umbră de senti-

www.digibuc.ro

mente de dușmănie pentru poporul rusesc, a căruia literatură uriașă o cetim și o admirăm în marii ei reprezentanți, ca Tolstoi, ca Gogol, ca Dostoewski, ca Turgheneff, ca Gorki, ca Andriew, ca Pușkin și Cewcenko.

In repertorul nostru vom avea și piese rusești, ca *Azilul de noapte*, drama zguduitoare și plină de întunericul tragic al alcoolizmului și al nebuniei, a l marelui scriitor Gorki și *Revizorul*, minunata piesă, în care, genialul Dostoewski, autorul *sufletelor moarte*, cu pana lui ascuțită și plină de umor, a zugrăvit, cu atâta caracter și cu atâta vervă scânteetoare, slujbașii vechii Rusii. Spunem aceasta lămurit populației rusești, ca să nu plece urechea la intrigile, pe cari le țese în Basarabia aventurierii și pescuitorii în apele întunericului, cari dorm de un veac peste norodul basarabean. Noi ne vom face cu hotărâre datoria firească către Neamul nostru obijduit, așa cum ne poruncește imperativul categoric al sufletului nostru, închinat poporului și țării, oricâte stavili ni se vor pune în cale..

Ziua deschiderei se apropie, și, Ție, Dumnezeule al Neamului nostru, îți cerem să ne împlinești dreptatea noastră și să se ferece într'o singură bucată, sufletul poporului nostru vrednic.

www.digibuc.ro

CETATEA LUMINEI

www.digibuc.ro

CETATEA LUMINEI

INIȚIATIVA UNUI GRUP DE INTELECTUALI

Impreună cu căţiva prieteni de idei, am pus temeliile unei societăţi, care are menirea: să cutreere toată ţara, din sat în sat, ducând lumina în întruneric. Vom colinda, în lung şi'n lat, ţara, cât o împărăţie astăzi, cu citiri din scriitori noştri mari, ca Eminescu, Creangă, Odobescu, Coşbuc, Delavrancea, Vlăhuţă, Gârleanul, Sadoveanu, Brătescu-Voineşti, Cazaban Nichifor Crainic, şi, cu toţi acei, cari cintesc literatura românească, cu talentul lor. Se va face şi muzică şi se va declama, cu elementele cele mai bune muzicale şi teatrale; se vor ţine conferinţi, luminându-se astfel ţărănimea, încetul cu încetul, în chestiunile importante ale ţărei şi cele ale gospodăriei.

Le început, firește, mişcarea noastră neavând mijloace băneşti şi nici un sprjiin de nicăeri, se va face, într'un cadru mai mic, din jertfele întemeietorilor ei, şi a acelor, cari ne vor înţelege şi vor veni la noi.

www.digibuc.ro

Mai târziu, dacă ideia noastră se va răspândi tot mai departe, şi, lumea, va înţelege, tot mai adânc rostul mare, pe care îl va avea munca noastră de luminare a păturei ţărăneşti, care este temelia ţărei, — atunci activitatea noastră, se va organiza pe bazele unor mijloace mai mari: vom întemeia o trupă de teatru, care va juca piese, scrise anume pentru ţărani, şi piese alcatuite pentru înţelegerea şi imaginaţia copiilor, pe cari îl cucereşte mîraculosul. Vom căuta să avem şi un cor şi o orchestră; şi, mai cu seamă, un cinematograf, care va arăta ţărănimei şi copiilor lor, întreaga floră a lumii; vederi din felurite meleaguri ale pământului: Polii, India, Japonia, China, Persia, Australia, şi câte alte lucruri interesante: va rula prin sate filmuri morale şi pline de învăţături pentru copii; bunăoară: fauna regiunilor continentale; iar pentru gospodari: filmuri, cari să înfăţişeze icoane, scene de gospodărie, făcută cu mijloacele civilizaţiei. Vom depăna pentru norodul nostru, — care face, încă, şi în viacul al XX-lea, agricultură primitivă, zgârâind, numai, ogoarele darnice, — filmuri, cu fermele din Franţa, din Germania, din Anglia, din America şi din Argentina. Vor învăţa, cu'ncetul, meşteşugul, de a stoarce. din adâncurile pământului, bogăţiile biblice

www.digibuc.ro

ale' moşiilor noastre, binecuvântate de Dumnezeu. Şi când, mijloacele şi împrejurările ne vor îngădui, specialiştii vor face demonstraţii agronomice pe teren. Cu sistemurile acestea, — lecţiile de muncă cu maşinele cele mai moderne; lecţiile făcute cu icoane sugestive şi concrete, ori chiar, deadreptul pe ogoare — poporul înapoiat, va învăţa mai mult decât din vorbele abstracte, cari trec prin sufletele simple ale mulţimei, ca nişte umbre misterioase.

Pentru drumurile fără trenuri, mai târziu, poate, vom putea avea, — pentru caravana noastra purtătoare de lumină, — un automobil mare, care o va duce pe toate meleagurile „împărăţiei" româneşti.

Ne mai gândim, în optimismul nostră, că vom mai putea, avea, pentru satele, unde nu vom găsi o odaie mai încăpătoare, un cort mare, să îmbuzinim cât mai mulţi oameni în el: cort cu scenă şi cu lumină electrică.

Grupul acesta de intelectuali, cari s'au gândit, că e mai înţelept, să-şi petreacă vremea, colindând satele, pline de întrunerec, din graniţă în graniţă, ca să lumineze minţile întunecate de neştiinţă, — decât să lâncezească, în lenea orientală, în fumul cafenelelor şi'n norul, greu de răutate şi gelozie, al bârfelilor, cari se deapănă, în jurul meselor, ude de bere

www.digibuc.ro

şi stropite de venin. Ne e penibil, să mai vorbim şi de aşezarea „Societăţii Scriitorilor Români", într'un cuib de joc de cărţi din Bulevard, subt presedenţia unui profesor universitar.

Din adesiunile pe cari le primim zilnic, ne încredinţăm, că, în asemenea vremuri de nepăsare, de cinizm şi de banditism, mai sânt şi câţiva oameni, cari, în loc să se ocupe de intrigile vane, ale politicianismului nostru venal, ori să troneze în jurul unei mese dela o cafenea din calea Victoriei, decretându-se, unii pe alţii, pe rând, genii şi idioţi; mai sânt din fericire alţii care să se ocupe, de problemele mari ale Neamului şi ale Ţărei, şi să-şi puie toţi nervii şi tot entuziasmul inimilor, în munca fecundă de luminare şi de ridicare la o viaţă omenească, a mulţimei ţinute în întunerec şi în sărăcie, de împrejurările istorice, în parte; dar, mai ales din inconştienţa criminală a oligarhiei noastre bizantine, — chiar când nu-i o excrecenţă, plină de puroiul ticăloşiei vehiului Bizant.

Cei cari vom purcede, încurând, la strădania aceasta, menită să gonească întunerecul compact, ca un nour de corbi, din satele noastre; vom fi câţiva „naivi incorigibili", cari socotim că poporul, în graniţele unei împărăţii

www.digibuc.ro

acuma, e tot aşa de întunecat şi de rău înarmat pentru viaţă, ca şi ţărănimea României de-înainte de războiu, şi că vor fi zadarnice graniţele nouĭ ale României cât ale unei împărăţii, câtă vreme norodul de jos, va rămânea tot în întunerec şi în sărăcia lui lucie.

Noi, „naivii incorigibili", — în loc să trândăvim prin cafenele ori să facem scamatoriile, cu baloanele de vorbe mari, în panoramele parlamentelor, — ne vom lua în cârcă traista, cu povestirile lui Creangă, pline de fântânile înţelepciunei poporului nostru; cu poeziile lui Eminescu celui mai mare poeţ al neamului nostru, — în cele mai mici vremuri, — poeziile, cu bulboane de frumuseţi nepieritoare, cari ar cinsti şi cele mai civilizate popare din lumea întreagă; vom încărca, în desagii noştri, grâul cel bun, — nu grâul cel mucegăit, — din hambarele literaturii româneşti; şi vom cutreera toată minunata, împărăţie, a noastră, aşezată încă pe temelii şubrede, pe cari, poate, le vom întări, cu lespezile muncii şi cu idealurile noastre. Mărturisindu-ne, în aceste rânduri, credinţele, noastre, neclintite ca nişte stânci, ţinem să glăsuim, odată, pentru totdeauna, că nu sântem şi că nu vom fi, niciodată, în slujba unui partid; că nu ne vom face uneltele nici unii tabere politice; că vom sluji nu-

www.digibuc.ro

mai în religia convingerilor noastre şi că nu sântem propovăduitorii urii, ci a bunei înţelegeri, între toate categoriile sociale; îndemnând lumea întreagă la muncă, fără odihnă, ca să putem porni în ţară un vânt sănătos, căci ţara, zace, ca o ruină, după un incendiu haotic. Propovăduim deci, celor, cari au urechi să audă: muncă şi iar muncă; muncă uriaşă, pentru ridicarea ţărănimei, acolo, unde îi dă dreptul vrednicia ei, pe care a dovedit-o, cu prisiosinţă, în iadul de foc şi de sânge dela Mărăşeşti, şi a scris'o, pe hrisovul pământului, pentru eternitate. Acest document, de nobleţă, trebue să-i dea dreptul la, o viaţă mai omenească. Ridicarea ţărănimei, va însemna, în scurtă vreme, înălţarea Ţării, — bogată ca pământul biblic dintre Tigru şi Eufrat şi frumoasă ca o gură de rai, — acolo, unde stau, în capeştea lumei, popoarele civilizate, mai norocoase de cât noi.

Acesta este steagul idealului nostru, acelor cari am întemeiat, *Cetatea Luminei*.

Pe toţi, cei, cu sufletele cinstite şi dornice de muncă, îi chemăm în casa noastră săracă, în care arde candela idealului nostru, la crucea simbolică, pe care stă răstignit ţăranul nostru, sculptat, de dalta suferinţii, în linii tăioase de schivnic.

www.digibuc.ro

O CETATE SUFLETEASCĂ

www.digibuc.ro

O CETATE SUFLETEASCĂ

Lipsa unui teatru românesc la Chişinău, era un gol mare în viaţa unui oraş, în care populaţia românească creşte mereu. Oficialitatea nu se gândeşte, la noi, la asemenea nimicuri. Alte probleme îi preocupă; orizontul politicianilor noştri nu merge mai departe de zidurile mucigăite ale egoizmului; problemle de export de grâu şi de porumb şi cele de import de parfumuri şi mătăsuri — sânt cele mai înfrigurate preocupări ale cârmacilor, cari ne duc corabia spre genunele Morţii.

Noroc, în sfârşit, că mai sânt şi oameni, cari nu fac politică în ţara politicei; că dacă am face toţi politică, ce s'ar alege de biata Ţară-românească?

După doi ani, de când s'a făcut unirea cu Besarabia, după câteva încercări ratate, vom avea un teatru bine organizat, de un om priceput şi cu experienţă. La 1 Octombrie „Teatrul

www.digibuc.ro

Popular" îşi va deschide porţile, şi limba românească nu va mai sta cu căluşul în gură, în manifestările de artă dramatică. I-o cucerire pe care avem dreptul s'o facem pe pământul nostru. Bucurându-ne, că vom avea, în sfârşit, teatrul nostru, asta nu inseamnă că vom nega dreptul populaţiei ruseşti să-şi aibă teatrul ei. N'am fost, niciodată, călăii unui neam şi vom lăsa, pe toate naţionalităţile din ţara noastră; să-şi trăească slobozi viaţa lor sufletească, ca la ei acasă, — nu sântem doară Unguri, să schilodim sufletele naţionalităţilor străine,

Reuşita „Teatrului Popular", care se va deschide în curând, o garantează, omul, care va fi stâlpul şi sufletul acestei instituţii culturale: va fi fostul regisor timp de douăzeci de ani, la Teatrul Naţional din Bucureşti; va fi elevul meşter şi harnic al maestrului Nottara: „nenea" Mithu Dumitriu. Il cunosc actorii vechi, şi-l iubesc, ca pe un prieten de demult, din vremurile mai grele ale teatrului, cu sălile goale ca nişte bărăgane. E bucurie în lumea actoricească, că vine la locul lui, un om vechi, în meşteşugurile scenice, care n'are să dea teatrul de ruşine.

Ca la gestul unui prestidigitator, teatrul rusesc, care dormea, în pulbere şi în ceaţa dia-

www.digibuc.ro

fană a draperiilor pânzelor de paiajeni, se va trezi, peste o lună, în lumina orbitoare a rampei, ca un chiot de bucurie a scenei părăsite. Vor fugi, speriate de lumină, umbrele întunericului, ce se aşezaseră între culise şi în cuşca sufleorului, ca nişte stafii. Minunea aceasta o va face „nenea Mithu", veşnic tânăr şi cu zâmbetul poznaş pe buze şi cu ochii de flăcău. Şi va întineri şi mai mult, când se va vedea iar, pe scenă, alergând, în toate părţile, şi dând porunci oamenilor şi strigând:

„Mai sus, băeţi rivolta.... Aşa, bravo, bine-bine, — acolo-acolo î-i locu".

Aşa are să se frământe „nenea Mitu", că-i numai nervi şi suflet, şi patima teatrului nu l'a părăsit.

Le-a chibzuit repede şi degrabă, toate dichisurile teatrului: mai întâi de toate, dă cinstea cea mai mare pieselor româneşti: piesele lui Alexandri, lui Millo, lui Hajdeu, lui Caragiale, lui Bengescu-Dabija, lui Grigore Ventura, lui Haralamb Lecca, lui Ronetti-Roman, lui Barbu Delavrancea, lui Zaharia Bârsan, — vor umplea o bună parte din stagiunea de iarnă.

Va figura, în repertor, şi teatrul apusean: Comediile lui Molière, dramele, veşnic noi, ale lui Shakespeare, piesele moderne ale lui Henric Ibsen, negurosul şi paradoxalul cugetător ca-

www.digibuc.ro

re-şi pune filozofia sa în acţiune; Bjoernson, un alt urs dela Nord; apoi uriaşul, în universul întreg, misticul Tolstoi; Dostoiefski cu „Revizorul“ lui, în care e atâta realizm neîntrecut; Gorki, cu realizmul lui crud şi întunecat, — cu fiorosul „Azilul de noapte“, prin care trec, înghețând sala, două fantome: fantoma alcoolismului şi fantoma nebuniei.

Pentru lumea cea multă, care iubeşte muzica uşoară şi sprintenă, se vor da vechile noastre vodeviluri şi operete, cari au un minunat parfum de vechime, şi cari au distrat, în teatrele cu lumânări de seu, aşa de bine, pe bunicii şi răzbunici, noştri, pitoreşti, în redingotele lor lungi, închise până la urechi, cu gulerile înfăşurate în crăveţile mari, cât nişte prosoabe; şi pe bunicile şi răzbunicile, cu malacoave şi şaluri turceşti, şi, cu bandouri la capele.

Programul e astfel chibzuit:

Marţile şi Joile, drame şi comedii din repertoriul românesc şi străin. Sâmbetele vor fi consacrate pieselor cu caracter educativ, la care vor lua parte profesorii, studenţii şi elevii. Duminicile, seara, se vor da spectacole populare, pentru mulţimea iubitoare de teatru, cu preţuri mici, la îndemâna oricărui om nevoiaş. Matineurile de Duminică vor fi spectacole, cu caracter patriotic, cu coruri, cu dansuri naţio-

www.digibuc.ro

nale, în costume ţărăneşti, cu muzică românească — şi vor fi, cu totul, gratuite pentru şcoalele primare şi secundare, ca să şi îndeplinească tatrul în chip larg menirea lui educatoare.

Operă, operă comică şi operetă, cu elemente româneşti şi ruseşti, — la început, până când vom avea cântăreţii noştri.

In lunile Iulie şi August, trupa va face turneuri de propagandă naţională în toată Basarabia.

O idee minunată este hotărirea luată, ca, în timpul stagiunei, să se dea un număr de representaţii extraordinare, cu cei mai mari artişti ai ţării: Nottara, Brezeanu, I. Demetriad, Sturza, Manolescu I., Bulandra, Storin, Mihalescu, Iancovescu, cu artistele: Mariora Voiculescu, Maria Filotti, Maria-Giurgea, Macri, Eftimiu, Anicuţa-Cârjă, vibrantă ca o strună de aur, şi Elvira Popescu, care ţine recordul în rolurile de amantă.

In felul acesta, vom fi reabilitaţi în faţa publicului basarabean, care a văzut teatrele mari, dela Odessa, dela Kiew, dela Moscova, dela Petrograd.

Cabotinii, cari au colindat târgurile Basarabiei, în numele teatrului românesc, credem, că deacum înainte, vor fi opriţi la Prut, şi nu

www.digibuc.ro

vor mai veni în Basarabia, ca în satul lui Creangă,

Unde va petrece românește, lumea asta așa de iubitoare de teatru — în teatrele rusești?

S'a popularizat apoi, în toată Basarabia, până'n țărmurile Nistrului, marele povestitor Ion Creangă, pe care-l cunosc acum și-l iubesc ca pe un bunic sfătos, cu halat, cu scufă și papuci, cari îi ia seara pe genunchi la gura sobii și le spune povești.

Apostolatul acesta harnic făcut, fără odihnă, nu era o petrecere zadarnică: el răsuna cu ecouri adânci, ca niște coarde de argint în sufletele primitoare și înțelegătoare ale lumei basarabene, cuminte, chibzuită și harnica.

Zi cu zi, cu răbdare și cu înțelepciune, se zidește pe nesimțite peste apele Prutului, tot mai cu temeinicie și mai neclintită, puntea aceia nevăzută sufletească; dar mai tare ca un pod de stâncă — fiindcă sufletul are tăriile lui mai mari, ca ale unei cetăți: cetatea se poate dărâma· sufletul dârs și hotărât, — nu!

Veneau din toate părțile Basarabiei țărani — și mai tineri și mai bătrâni, — și flăcăiandrii, cu traistile în spate cu merinde. Veneau unii așa, apostolește tocmai de pe lângă cetatea Hotinului; altii, dela miază zi, de lângă cetatea bătrână care se cheamă *Akerman*. Vene-

www.digibuc.ro

au de zeci şi zeci, de poşte ca să ceară cărţi şi să se aboneze la reviste scrise în graiul lor şi pline de sfaturi cuminţi şi de câte 'n lună şi-n stele.

Unii mai cereau încă, să le dea şi chipurile „Luminăţilor lor Impăraţii Ferdinand şi Maria", — aşa aveau ei obieceiu să le zică, şi nu greşeau, tocmai aşa de mult, căci Dumnezeu a ţinut cu noi cei obijduiţi atâta amar de veacuri şi ne-a mărit ţara cât o împărăţie.

Dar răvaşile şi jalbele, cari ne-au venit mereu şi ne mai vin încă ş'acuma! — căci ei nici nu ştiu, încă, ce s'a întâmplat cu noi. Pe toate hârtiile acestea, aşa de preţioase, să lămureşte setea lor de a învăţa.

Organizaţia era cel mai însemnat organ al serviciului de activitate naţională, din tot directoratul.

De el ţineau şcolile de adulţi din Chişinău şi din toată Basarabia. Asemenea şcoli de prin sate, nu numai de prin târguri; au dat rezultate neaşteptate: până şi bătrânii şi bătrânele nu mai încăpeau prin sălile uriaşe ale liceelor: iar la ţară era aceeaşi îmbulzeala nemai pomenita nici odată.

Lumea venea dornică să înveţe limba românească. Ce va face de acum mulţimea aceasta, care venea cu sfinţenie, în fiecare zi, la cursuri, dacă se va desfiinţa serviciul extraşcolar?

www.digibuc.ro

Conferinţele erau tot atât de preţuite, ca şi cursurile şi clasele erau pline până în cel din urmă loc.

Carţile, revistele şi ziarele, făcute pe înţelesul ţăranilor, curgeau ca nişte valuri înspumate din teascuri şi, cu toate grutăţile tipăritului, s'au răspândit *sute de mii* de volume, până în cele mai depărtate şi uitate unghere ale Basarabiei.

Teatrul se umplea din ce în ce tot cu mai mult public. Se jucau mai des piese româneşti de Vasile Alexandri mai cu seamă. Şi valul lumei nu mai încăpea; se strivea între păreţi şi râdea cu lacrimi, de cucoana Chiriţa şi de *musiu Nicu,* şi de toate ipochiminile caraghioase cu redengote până 'n călcâie, îmbumbate pâna subt bărbie, cu crăveţele înfăşurate împrejurul gâtului pâna subt urechi, cu jobene grii cât nişte baniţi, si, când răsăreau malacoavele mari cât nişte poloboace şi şalurile turceşti şi capelele cu fioncuri şi flori roşii ca para focului — se dărâma sala de clocotele uriaşe ale râsetelor, cari se izbeau în pereţi şi făceau să dârdie geamurile ca nişte hohote ale unei furtuni de primăvară.

Amputarea pe care au făcut-o doctorii noştri financiari în bugetul ţării, bolnav de oftică seamănă foarte bine cu o operaţie de felcer, care

www.digibuc.ro

vrând să scoată o măsea găunoasă, rupe o falcă fără cusur.

Nu ne putem lămuri: cum a putut, o comisiune, căruia i s'a dat în mâni soarta economică a ţării, — să nu lucreze mai cu prudenţă, gândindu-se, de zece ori, — ca să tae odată.

Cunosc, domnii din comisia bugetară stările de lucruri din Basarabia? Au trecut d-lor vreodată Prutul, să vadă Basarabia, macar în goana automobilului? Ştiu d-lor că problemele complexe, din haosul Rusiei încă nu s'au rezolvat, şi vulcanul rusesc, încă nu s'a stins; că, în adâncurile lui de flăcări, tot mai geme încă, ca un leu închis într'o cuşcă cu gratii, şi tot se mai cutremură încă. Epidemiile sociale, care se ştie, cât sânt de periculoase.

In asemenea vremuri, în cari se ridică, încă, semne de întrebare în zările întunecate, nu e cuminte să lăsam poporul basarabean în voea soartei oarbe. Munca de luminare care s'a început în Basarabia de-o mână de oameni vrednici şi cu sufletele nepătate de glodul rău-mirositor, din mlaştinile politice, — trebue lăsaţi, mai mult decât ori când, acuma, să lucreze, să colinde, cu traista lor cu sfaturi, satele din Basarabia.

In întuneric se pot întâmpla multe lucruri primejdioase vieţii de stat. Intunericul e priete-

www.digibuc.ro

nul duşmanilor noştri. In lumină se ţese mai cu greutate iţile intrigilor, se aşează mai greu laţurile şi capcanele iscusite, ca nişte mâţi.

Lumina, însă, este prietena noastră şi duşmana vrăjmaşilor noştri.

Şi noi gonim lumina, care începuse a păşi pe drumurile Basarabiei şi a intra în casele ţărăneşti, cu sfaturile ei chibzuite şi înţelepte. Am văzut-o, de multe ori la masa, plină de belşugul biblic, al pământului basarabean; stând la sfat cu gospodarii. Vorbeau aşa de minunat, în limba colorată a Moldovei; spuneau lucruri aşa de sănătoase: şi oamenii o ascultau cu sfinţenie şi pricepeau adâncurile de înţeles a vorbelor înţelepte.

Şi financiarii noştri improvizaţi, se precupeţesc pentru un bict meschin milion, care înseamnă munca culturală, rodnică, pe moşia Basarabiei; moşia noastră cea mai bogată, pe care a apărat-o Ştefan cel Mare şi sfânt cu fulgerul paloşului lui greu şi cu cetăţile sale de stânci, cari se ridicau, ca nişte pumni masivi ai pământului istoric al Moldovei, în calea oardelor tătăreşti şi căzăceşti cari năvăleau, lacome ca nişte potăi de lupi, în ţarcurile cu turme grase.

Când e vorba de asemenea pământ sfânt, rupt din trupul Moldovei, şi întors iar la sânul

www.digibuc.ro

ei de mamă, ca un prunc, d-v., — cei din capeştea ţării sânteţi datori să vă cunoaşteţi ţara, să-i ştiţi toate nevoile şi toate metehnile, şi să-i cântăriţi cinstit dreptăţile, — cu mintea absractă de birocraţi ce-o aveţi, nu înţelegeţi nimic din realităţile vieţii poporului nostru şi distrugeţi, fără milă, acolo unde trebue să clădiţi cu hărnicie şi evlavie. Uşurinţa, cu care s'a făcut această crimă, ne face să ne gândim la puţina seriozitate a celor cari stau la cârma ţării.

Simandicoasa comisie bugetară, să vede, că a lucrat la buget, după un banchet copios, stronit cu prea multă şampanie.

Financiarilor noştri veseli şi cheflii, după un astfel de praznic suculent, cufundaţi în beatitudinea digestiei, li s'au părut, se vede, cifrele din buget, fără rădăcini în realităţile vieţii noastre; asemenea unor entităţi abstracte şi, fericită cum era, în al noulea cer, a tăiat, fără habar, cifra de un milion, care reprezenta fondul de propagandă din Basarabia.

Şi guvernul socoatea se vede, că toate acestea-îs nimicuri şi nu merită nici o jertfă; nu-şi dădea seama, ce cheag strecoară în inimile ţărăneşti şi cum se leagă, cu încetul, sufletele lor, de ţară-mamă.

Economii? Economii de felul acesta? Eco-

www.digibuc.ro

nomii cari distrug o operă mare, care e menită să ridice sufletul unui popor până la lumina conştiinţei naţionale?

Un milion mai mult în bugetul ţării, care a ajuns cât o împărăţie?

Dar numai un milion face Basarabia, care era grânarul Rusiei? Basarabia, cu cele trei milioane de ţărani, cuminţi şi harnici, cari, aproape şi-au mântuit arăturile; când, la noi, mai că nici nu le-au început dealbinele. In Basarabia, cât vedeam cu ochii din tren, — erau tot ogoare arate, cu pământul negru ca icrele, şi semănături de toamnă, verzi ca buratecul, săltate de o palmă dela pământ.

La noi, — în ţară — dela Bucureşti până la Iaşi, era o jale: era rar o brazdă subţire ca un şarpe, rar un plug cu boi, perdut în nemărginirea câmpiilor, acoperite cu mărăceni şi scăeţi— păduri nesfârşite de spini. Cum mă durea inima!

Dar bogăţia care doarme, de o sută de ani, în sufletul poporului basarabean? Câte milioane face această comoară nepreţuită, onorată comisiune bugetară? Ce secerişuri, avem dreptul să aşteptăm, pela anul.

Tăetura aceasta, — nepăsătoare, de condei, a fost ca o lovitură de cuţit, în inima unei organizaţii, care însemna: muncă harnică cultu-

www.digibuc.ro

rală; într'un pământ, care a fost robit mai bine de un veac; muncă aprigă de luminare a norodului basarabean, făcută cu dragoste, cu fanatizm, de câţiva oameni, cari nu înţeleg să-şi sliască energia în intrigile politicii goale, şi să bata monedă din exerciţiile retorice pline de neant. Dânşii, au înţeles să muncească, din tot sufletul, plin de visul ridicării poporului basarabean pentru crezul conştiinţii naţionale.

Departe de vesparul politicei, singura lor grijă era să ducă la bun sfârşit munca lor idealistă de semănători de gânduri bune în brazdele sufletelor cinstite ale ţăranilor basarabeni.

Şi munca aceasta înfrigurată, însemna: închegarea, pe temeliile sufleteşti, a unităţii noastre naţionale.

Munca grea de propagandişti în Basarabia, o făceau cu evlavia, cu care se rugau şi se închinau, în peşterile lor singuratice, schivnicii vechi.

www.digibuc.ro

CHEMARE
CĂTRE OAMENII DE BINE

www.digibuc.ro

CHEMARE CATRE OAMENII DE BINE

O mână de oameni, aduşi de împrejurările războiului în Basarabia, după un schimb de vederi, după ce ne-am simţit inimile bătând în acelaş ritm al aceluiaş ideal, — ne-am hotărât să facem din sufletele noastre, din convingerile noastre, din visurile noastre, o cetate din care să luptăm înzăuaţi în armura suferinţilor milenare ale Neamului nostru. Ridicăm, deci, în România mare, steagul visului nostru de fericire, de dreptate şi de tărie naţională.

A sunat, în turnul eternităţii poporului nostru, ceasul izbăvirii; individualitatea norodului nostru, închircită de împrejurările istorice şi de fatalitate geografică, va izbucni din prăpăstiile de răbdare de veacuri, în graniţile firesti ale fiinţii poporului nostru, după ce s'a statornicit în graniţile etnice şi geografice.

Prefacerea uriaşă care a trecut ca un uragan peste Statele Europei, deşi ne-a mărit în

www.digibuc.ro

întinderile unei împărăţii — nu ne-a crescut şi fiinţa sufletească în aceiaşi măsură; şi ne simţim mici ca nişte copii, cari s'au trezit peste noapte, într'un strai prea mare, în care se împiedică năuciţi.

Trebuie să ne dezrobim energiile, cari zac în noi încremenite ca într'un somn al Morţii, şi să ne punem pe muncă aprigă, ca să merităm mărirea la care am ajuns şi să nu cădem, într'un ceas rău, din multele ceasuri rele pe cari le trăim astăzi, — în arcanul unui popor lacom, care ar dori să ne civilizeze şi să ne valorifice, mai cu seamă —cu munca noastră ucigătoare de robi, — bogăţiile nenumărate, cari zac în adâncurile pământului nostru binecuvântat de Dumnezeu. De dragostea aceasta ipocrită trebue să ne ferim ca de genunea lacomă a Morţii. Trebue să deschidem ochi mari, limpezi şi adânci ca nişte bulboane, şi să privim cu patimă, cu misticizm, la frumuseţile ca nişte guri de rai ale ţării noastre şi la bogăţiile biblice ale României-Mari; şi să ne biciuim lenea şi nepăsarea cu harpnicul de foc, mai năprasnic ca mâniile lui Dumnezeu ca să purcedem în al XX-lea veac, măcar, spre piscurile dreptăţii, unde au ajuns de mult popoarele mari. Vreme de întârziere nu mai avem; am întârziat destul în însângeratul şi în-

www.digibuc.ro

lunecatul nostru drum istoric. Să ne grăbim, cât mai este vreme, să ajungem caravanele popoarelor luminate, cu desagii plini de comorile civilizaţiei, hărăzite de muncă.

Munca noastră, — a câtorva oameni, cari mai avem încă, în sufletele noastre hotărâte, un petic albastru din cerul idealurilor, — trebuie să înceapă dela temelie, nu dela acoperiş: aşă cum se zideşte o casă; întâi zideşti temeliile de piatră; pe urmă pereţii, — şi, apoi, acoperişul. Noi ne-am înflorit zadarnic etajele de sus cu arabescuri vane şi nu ne-am gândit la temeliile casei noastre. Ca să putem păşi la izbăvirea poporului nostru vrednic, trebuie să purcedem la muncă vajnică de zidire, în stil mare, aşa cum zideau din stânci, popoarele din anticitate, piramidele Faraonilor; — dar noi nu vom zidi, fireşte, ca ei, un uriaş mormânt; ci o casă sănătoasă în care să zvâcnească pulsul vieţii ca într'un imens motor dintr'o fabrică plină de furnicarul înfrigurat al muncii creatoare.

Chemăm, deci, pe toţi oamenii de bine, subt steagul visului nostru de înălţare a ţărănimii noastre obijduite, din prăpăstiile întunericului spre culmele scăldate în soarele umanităţii.

Strădania noastră harnică va trebui, deci, să înceapă între ţărani; nădejdea Ţării de

www.digibuc.ro

mâne, rezervorul energiilor eterne ale Neamului. Şi când, cu sacrificiile noastre, făcute cu seninătate, vom ajunge să luminăm poporul: cetatea de lumină, — cetatea cea mai tare de cât cetăţile zidite din piatră, — va fi înălţată subt cerul românesc.

Primejdiile n'au trecut: umbra Morţii e lângă noi încă, gata să-şi pue palmele de întuneric pe ochii noştri. Se dăm, noi, cei câţiva intelectuali, cari am trăit ca nişte schivnici în cămaşa aspră a sărăciei noastre cinstite, — să dăm noi pilda muncii şi a vredniciì şi a idealii jertfe de sine; şi ceocanele hărniciii noastre să-şi înceapă a-şi cânta imnul muncii, care se cheme în jurul steagului, tăeat din cerul albastru al Idealului, toate energiile, toate sufletele cinstite, cari zac în neacţiune, otrăvite de atmosfera înăbuşitoare a politicianizmului nostru venal şi cinic.

Politica noastră, în vremuri atât de grele, când umbra Necunoscutului se aşterne peste Ţară, — fierbe zadarnic în vadul egoismului şi a ambitiilor vane. Poporul nostru minunat, răbdător şi cuminte, e uitat. E uitată Ţara, bogată ca pământul biblic dintre Tigru şi Eufrat; România mare cât o împărăţie se prăpădeşte, merge, zi cu zi, spre prăpastie, cu bogăţiile pământului ei, în care dospeşte petrolul.

www.digibuc.ro

în care zac minele de aur, de aramă şi de cărbuni; se prăpădeşte Ţara minunată, cu lanurile nemărginite de grâu şi de popuşoi, cu iazurile şi limanurile ei pline de peşte; cu codrii ei de ştejar, de tei, de brazi, de mesteceni, de ulmi şi de arini.

Când înşirăm gândurile acestea dureroase, vedem, par'că, înaintea ochilor noştrii: un uriaş cât un ciclop, cu muşchii de oţel; dar care stă de veacuri încremenit, cu ochii orbi,— neputincios ca într'o paralizie, — deasupra unei comori de aur, în care dorm toate fericirile unui popor, care nu ştie să-şi desgroape comoara şi s'o facă preţuită în universul întreg.

Să scoatem, deci, noi, cei câţiva cărturari,— cu sufletele neîntinate de egoizm şi neîmbolnăvite de lepra politicianizmului; să scoatem de subt oboroc lumina şi s'o purtăm pe drumurile de întuneric ale satelor sărace, unde îşi duce viaţa grea norodul care a scris, cu sângele lui cel mai frumos, hrisov în luptele aprige şi în iadul dela Mărăşeşti.

Să fim harnici ca albinele şi să nu ostenim, şi nici o dezamăgire să nu ne otrăvească credinţa în munca noastră pentru refacerea din temelii a Ţării.

Ca să păşească România-Mare, mai târziu, într'o viaţă mai bine organizată economiceşte,

www.digibuc.ro

trebue să ducem lumina în norodul cu mintea îmbrobodită în întuneric. Cu stradania noastră de fiecare ceas şi de fiecare clipă, să facem, din ţărănimea cuminte, oameni luminaţi şi conştienţi de puterea lor şi de datoriile lor; să-i învăţăm munca cea metodică care stoarce belşugul din urgerile brazdelor negre. Să colindăm satele cu conferinţi chibzuite, spuse în graiul lor plin de fântânile înţelepciunei învăţate la şcoala aspră a vieţii; să mergem cu filmuri în cari oamenii să vadă cum se face gospodăria în ţarile civilizate; să le ducem cărţi făcute pe înţelesul lor; să purtăm, prin cătunele cu lordeele acoperite cu pae, chipurile oamenilor nostri mari, ca Rosetti, Cogălniceanu, Negri, Cuza, Alexandri, Ghica, Eminescu, Creanga, Odobescu, Delavrancea, Ganea, Grigorescu, Luchian, Andriescu, Enescu, — să vadă gospodarii că în hambarele noastre avem şi grâu greu ca aurul, nu numai neghina adusе de corăbii din mahalalele ticaloase ale Bizanţului.

Să rătăcim astfel, până în ungherile cele mai depărtate şi întunecoase, asemenea caravanei celei biblice, care rătăcea pe drumurile Galileii, împărţind poporului din nafura albă a milei lui Isus.

Nu e colt de pamânt în ţara noastră, în care

www.digibuc.ro

să nu fie nevoe să ne ducem să semănăm grâul nostru de lumină. Să strigăm din temeliile sufletelor noastre, îmbracate ca niște ostași în zaua idealurilor; să strigăm cu glas de tunet, peste meleagurile noastre întunecate: „Lumina, lumină, mai multă lumină!“

Un muzicant al nostru, marele maestru Enescu, al căruia suflet i-o harfă cu strunele de aur, sa ne scrie un imn al proslăvirei luminei și a vieței pașnice; și să-l cântăm, ca o orgă nrieașe, cu misticismul sufletelor noastre entuziaste. cu glasuri de uragane, cari să ajungă până la Dumnezeul Neamului nostru.

Strigăm chemarea noastră în cele patru stihii. Dacă s'a copt în copacul poporului nostru, bătut de viforniţile veacurilor, mărul de aur al ursitilor noastre naţionale, — vor răspunde mii de glasuri ca un huruit adânc de tunet, pe care îl vom asemăna, în sufletele noastre cu surparea lumii vechi.

Ca să nu fim rău înţeleși, trebue să vă spunem răspicat, că nu vă chemăm la răzvrătire. Noi nu sântem semănătorii urii.

Ura e o putere negativă, o energie dezagregantă. Noi sântem propavăitorii păcii şi milii, care înseamnă coeziune şi organizare a vieţii.

Flamura noastră nu e roşie de sânge, nu flutură ca o coamă de foc, — e steagul albas-

www.digibuc.ro

tru ca pacea infinită a unui cer de primăvară. Va chemăm la muncă binecuvântată, pentru ridicarea din întuneric a poporului nostru, în lumina vieţii omeneşti, pe care o merită pentru jertfele lui de sânge şi pentru cuminţenia lui fără pereche, care se dovedeşte, mai ales acuma, când în sufletul poporulu rusesc s'a frânt cumpana judecatei şi oamenii s'au prefăcut în fiare, cari se sfâşie ca într'un coşmar roşu de sânge.

Vrem ca ţarănimii noastre deştepte, cu inima miloasă şi cu sufletul cumpătat, să i se facă dreptatea cea mare şi jugul de aramă al sărăciei să-i cada depe grumaz.

Vrem pace şi bună înţelegere între toate clasele sociale; vrem mila să treaca peste suferinţa umana ca o mână de lumină a lui Isus,— a Dumnezeului milei, care s'a ridicat ca un soare peste pustiurile de piatră şi de nisip al lumii vechi.

De ură ne-am săturat, paharul cu otrava ei ucigătoare l'am baut până la fund în dezastrul haotic al războiului; ridicăm deasupra capetelor norodului nostru sfinţit de suferinţă, potirul cu agheazma umanităţii.

In dragostea noastră pentru popor, în nădejdile mari pe cari le punem în vrednicia şi cuminţenia norodului nostru necăjit, — şi cu

www.digibuc.ro

iubirea noastră nețărmuită pentru viața, ne-îngenunchem inimile însângerate de spinii chinurilor războiului, ca într'o biserică plină de crinii unei primaveri noi pe pamânt, primăvara unei lumi nouă), și vă strigăm, în clipa aceasta mare cât o veșnicie:

Vă chemăm la noi pe cei săraci și pe cei bogați și pe cei obijduiți și pe cei fericiți, —vă chemăm la masa noastră, la praznicul împăcarii, unde veți ospata din pâinea cea sfântă și alba a milei, coaptă în cuptorul suferinților din vremea dezastrului haotic, — dezastrului dantesc al războiului.

Dacă glasul nostru nu va suna în pustiu, acei cari ne veți trimete un cuvânt de prietenie, veți primi, mcurând, un plan de muncă rodnica pe ogoarele cari se întind din malurile stâncoase ale Nistrului pâna în apele Tisei.

Pentru că gândul acesta de izbăvire a Neamului nostru, pornește dela un grup de intelectuali aduși de vânturile razboiului în Basarabia și întovarășiți într'o organizație botezată, pentru rosturile ei culturale, „Cetatea Luminei", — plugul nostru va colinda, mai întâiu țarinile înțelenite dintre Prut și Nistru.

Ridicam sufletele noastre sus, ca pe niște steaguri, — în cea mai mare a noastră sărbătoare sufletească — ca să ne vedeți de pretu-

www.digibuc.ro

tindeni, de unde suna graiul românesc; şi aşteptăm să veniţi la noi, ca nişte stoluri de păseri, spre un catarg, care se ridica în mijlocul unui ocean zbuciumat de orcanuri.

FINE

www.digibuc.ro

TABLA DE MATERII

	Pag.
Un cuvânt țăranimei sănătoase basarabene	3
Referat d-lui I. Peretz	4
Răvaș țăranimei	7
Ion Creangă în Basarabia	21
Pietrele vechi	29
Cetatea-Albă	37
Soroca	47
Cetatea Hotinului	55
Moș Codreanu	65
Șezători pentru copiii Basarabiei	85
Luminătorilor satelor basarabene	95
Către copiii Basarabiei	103
O sărbătoare a pomului de Crăciun	111
Teatrul popular din Chișinau	119
Cetatea luminei	131
O cetate sufletească	139
Chemare către oamenii de bine	155

www.digibuc.ro

Opere literare editate de Casa Şcoalelor

I. **POEZII:**

„D'atunci şi d'acolo" de *G. Ranetti* . . . . . 10.—
„Flori de lut" de *G. Talaz* . . . . . 8.—
„Sonete" de *Alexandrina Scurtu* . . . . . 10.—
„Sufletul grădinii" de *Alfred Moşoiu* . . . . . 8.—
„Svonuri din necunoscut" de *E. Speranţia* . . . . . 7.—
„Svon de pretutindeni" de *Dragoş Protopopescu* . . 7.—
„Cascadele luminii" de *Vintilă Paraschivescu* . . . 8.—
„*Gr. Alexandrescu* (poezii alese) . . . . . 10.—
„*Al. Macedonski* (poezii alese) . . . . . 15.—
„Poezii" de *G. Gregorian* . . . . . 20.—
„Culegere de doine" de *G. Murnu* . . . . . 12.—
„Poezii" de *Duiliu Zamfirescu* (sub. tipar) . . . . . —.—
„Mirezme din stepă" de *I. Buzdugan* (sub tipar) . . —.—
„Bucolicele" de *Th. Naum* . . . . . 8.—

II. **POVESTIRI:**

„Răsbunarea lui Moş Antohi" de *A. Mândru* . . . . 12.—
„Păcatul Rabinului" de *V. Demetrius* . . . . . 6.—
„Ospăţul" de *N. N. Beldiceanu* . . . . . 15.—
„Rochia Albă" de *C. Ardeleanu* . . . . . 12.—
„Parabole" de *Al. Stamatiad* . . . . . 8.—
„Suferinţi" de *Mihail Procopie* . . . . . 8.—
„Icoane ostăşeşti" de *Măior P. Nicolescu* . . . . . 8.—
Corneliu Moldovanu (povestiri alese) . . . . . 12.—
Liviu Rebreanu („ „) . . . . . 12.—
I. Dragoslav („ „) . . . . . 12.—
Caton Theodorian („ „) . . . . . 12.—
Victor Eftimiu („ „) . . . . . 12.—
„Intr'o noapte de vară" de *E. Boureanu* . . . . . 16.—
„Povestiri alese" de *M. Sadoveanu* . . . . . 16.—
„Tăcere" de *G. Vlădescu* . . . . . 12.—
„Intre Prut şi Nistru" de *N. N. Beldiceanu* . . . . . 12.—
„Poveşti" de *Lia Hârsu* . . . . . (sub tipar) —.—

III. **TEATRU:**

„Ilderim" dramă în versuri după romanul **Reginei Maria a României** de *I. Peretz* . . . . . 12.—
„Prăpastia" de *Mihail Sorbul* . . . . . 10.—
„Raţa Sălbatică" de *Ibsen*, traducere de *Laura M. Dragomirescu* . . . . . 10.—
„Premergătorii" de *I. Peretz* . . . . . 7.—
„Jocul Apelor" de *Alfred Moşoiu* . . . . . 20.—
„Femeia mării" de *Ibsen*, traducere de *Laura M. Dragomirescu* . . . . . 15.—
„Pentru Ţară" de *Const. Riuleţ* . . . . . (sub tipar)
„Romeo şi Julieta de *Shakespeare* traducere de *M. Dragomirescu* . . . . . 15.—
„Legenda" de *Nat. Negru* . . . . . 18.—
„Bucăţi alese" de *I. Peretz* . . . . . 14.—

IV. **CRITICĂ:**

Eugen Lovinescu (Pagini alese) . . . . . 12.—

Preţul 12 Lei

www.digibuc.ro